

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Pedagogická fakulta

Katedra českého jazyka a literatury

MICHAELA DOSTÁLOVÁ

IV.ročník – prezenční studium

Obor: český jazyk – rodinná výchova

**JAZYKOVÉ PROSTŘEDKY V
TELEVIZNÍCH POŘADECH PRO MLÁDEŽ
Diplomová práce**

Vedoucí práce: Mgr. Miloš Mlčoch, Ph.D.

OLOMOUC 2008

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně
a použila jen uvedených pramenů a literatury.

V Olomouci dne 26.3. 2008

.....
vlastnoruční podpis

Mé poděkování za velice cenné připomínky a inspirativní konzultace, které mi umožnily rozvíjet práci požadovaným směrem, patří vedoucímu mé práce, panu Mgr. Miloši Mlčochovi, Ph.D.

OBSAH

Úvod

Metody zpracování	6
1 Charakteristické rysy současné češtiny	8
2 Média	13
2.1 Definice média	13
2.2 Třídění médií	14
2.2.1 Masová média	15
3 Televize jako typ sdělovacího mediálního prostředku	17
3.1 Vznik a historie televize v Československu	18
3.2 TV Nova	24
4 Televizní řeč	28
4.1 Struktura televizního dialogu	30
4.2 Základy teorie dialogu	31
4.2.1 Televizní dialog	32
5 Charakteristika pořadu Česko hledá SuperStar	35
5.1 Komunikační role moderátora, poroty a soutěžících	37
5.1.1 Role moderátora	37
5.1.2 Role poroty	47
5.1.3 Role soutěžících	49
6 Analýza	51
6.1 Morfologické prostředky	51
6.2 Lexikální prostředky	59
6.2.1 Obrazná pojmenování	60
6.2.1.1 Metafora	60
6.2.1.2 Metonymie	61

6.2.1.3 Personifikace	61
6.2.1.4 Přirovnání	62
6.2.2 Publicismy	63
6.2.3 Frazeologické obraty	63
6.2.4 Slova cizího původu	65
6.2.5 Hyperbola	66
6.2.6 Metaforická adjektiva	66
6.2.7 Nespisovné a expresivní výrazy	67
6.2.7.1 Deminutiva	68
6.2.7.2 Augmentativa	69
6.3. Syntaktické prostředky	70
Závěr	75
Seznam použité literatury	78
Anotace diplomové práce	83
Seznam příloh	85

ÚVOD

Jedním z problémů, kterým již tradičně lingvisté věnují značnou pozornost, je otázka spisovnosti jazykových prostředků a s ní související problematika jazykové kultury a jazykové správnosti. Stanovují se kritéria spisovnosti i jazykové správnosti, zvažují se vzájemné vztahy jednotlivých variet jazyka, přemýšlí se o kultuře vyjadřování, ale také o adekvátnosti a přiměřenosti užití jazykových prostředků v konkrétních situacích.

Názor na to, co je správné, se neustále vyvíjel a vyvíjí. I když dnes spisovná čeština nabízí velmi široké spektrum prostředků, významově i stylově rozrůzněných, zdaleka neplní všechny komunikační funkce. Spisovná čeština také není považována za jedinou funkčně rozvinutou varietu našeho národního jazyka, která by sloužila jako výhradní nástroj pro kultivované vyjadřování.

Cílem diplomové práce Jazykové prostředky v televizních pořadech pro mládež je jak jazyková analýza hudebního pořadu Česko hledá SuperStar, tak i popis komunikačních situací, budeme též klasifikovat jazykové prostředky.

Práci jsme rozdělili do dvou částí. V první části se budeme problematice mluveného slova věnovat z hlediska teoretického.

První kapitola stručně charakterizuje rysy současné češtiny z pohledu několika významných lingvistů. V další kapitole jsme se zaměřili na média, jejich definici a třídění. Předmětem třetí kapitoly je televize jako typ sdělovacího mediálního prostředku s důrazem na dvě nejvýznamnější české televizní stanice – ČT 1 a NOVA. Čtvrtá kapitola popisuje televizní řeč, strukturu televizního dialogu a základy teorie dialogu. V závěru teoretické části se zabýváme podrobnější charakteristikou sledovaného pořadu Česko hledá SuperStar, dále

se pokusíme specifikovat úlohu a komunikační roli moderátora, poroty i soutěžících.

Cílem praktické části diplomové práce je analýza přepsaných audionahrávek pořadu v časovém rozmezí srpen 2006 – květen 2007. Vlastní rozbor je rozčleněn z hlediska morfologické, lexikální a syntaktické. Jednotlivé jazykové prostředky zařazujeme do konkrétních oblastí a vše následně komentujeme.

METODY ZPRACOVÁNÍ

Pro zpracování tématu Jazykové prostředky v televizních pořadech pro mládež byla základní metodou metoda studijní. Spočívala v prostudování publikací domácích i zahraničních autorů, jež se zabývají touto problematikou.

Zaměřili jsme se na oddíly týkající se stránky morfologické, lexikální a syntaktické. Následně byly materiály rozříděny podle výše uvedených kapitol. Malá část vybraných materiálů byla nalezena v odborných časopisech.

Další důležitou metodou se stalo pozorování, přepsání a rozebírání pořízeného videozáznamu třetí řady soutěže Česko hledá SuperStar. Z výsledků tohoto pozorování jsme sestavili soubory příkladů slov a slovních pojmenování, které byly dále zařazeny do jednotlivých skupin užívaných jazykových prostředků a pojmenovány. Z nich pak byly vybrány ty příklady, které se jevily jako typické. Na závěr každé této skupiny je shrnutí poznatků, charakteristika, vyhodnocení a zamyšlení se nad jejich funkčností.

Základní metodou byla v tomto případě analýza jazykových prostředků pořadu z hlediska spisovnosti – nespisovnosti.

1 CHAREKTERISTICKÉ RYSY SOUČASNÉ ČEŠTINY

Informace týkající se problematiky současných rysů češtiny jsme čerpali z příspěvků Oldřicha Uličného v publikaci Spisovnost a nespisovnost. Zdroje, proměny a perspektivy (2004), Jaroslava Chloupka v publikaci Současná česká stylistika (2003) a Františka Daneše v publikaci Český jazyk na přelomu tisíciletí (1997).

Prudké politické, ekonomické i společenské změny odrážejí současný stav a vývoj českého jazyka. Rozvoj zejména na poli informačních technologií, vliv byrokratizace, globalizace a společenských změn mají za důsledek určitou uniformitu velké části společnosti. Současně však roste poptávka po odlišnosti a alternativě k této masovosti.

Objevují se neologismy, slovní zásoba se zužuje a mizí knižní výrazy. Potřeba zavádění nových pojmenování přímo souvisí s rozvojem různých oborů lidské činnosti. Patrné je silné přejímání výrazů z cizích jazyků, především z anglického jazyka. Zřetelná je tendence češtiny k užívání internacionalismů.

Obecná čeština proniká stále víc do veřejných proslovů, televizních diskusí a podobně. Ke zjednodušení vyjadřování vede užívání velkého množství složenin a tvoření jednoslovných pojmenování z víceslovných.

Je otázkou, zda vnímají uživatelé jazyka jeho posun v médiích od spisovného přes hovorový¹ až k pronikání nespisovných prvků jako vhodný a přirozený, nebo zda považují rozdíl mezi komunikací běžně, každodenně používanou a mezi komunikací oficiální či veřejnou za tolik podstatný, že dnes tolik rozšířené hovorové až nespisovné prvky v médiích vnímají negativně a odsuzují je.

---

¹ Hovorová čeština má mezi lingvisty několik významů – V Mathesius ji chápal jako soubor spisovných a zčásti i nespisovných prostředků užívaných v běžném hovoru těmi mluvčími, kteří jsou zvyklí aktivně užívat jazyk spisovný. Jiné bylo stanovisko J Běliče, ten ji charakterizoval jako vrstvu češtiny spisovné, zbavenou jak prvků knižních, tak i jevů pocíťovaných jako nespisovné. (Sgall; Hronek, 1992, s. 22.)

Názor na současný stav jazyka se neliší nejen mezi běžnými uživateli, ale i mezi lingvisty.

Mnohdy vyostřené hodnocení jazyka - od purismu až po benevolenci – souvisí samozřejmě s pocity lingvistů: jednak uchovávat bohatství češtiny v co největší šíři a bránit ji před novodobými slovy, jednak přizpůsobovat spisovný jazyk současným potřebám a také jeho skutečnému stavu.

Postoje předních českých lingvistů, Františka Daneše a Oldřicha Uličného, v sobě vyjadřují obě tyto tendence.

Podle Uličného neposkytuje současná doba, vyznačující se zvraty, rychlostí a přeměnami, dost prostoru pro konzervativní ctnosti, jako jsou: „... *kvalita práce a odborná kvalifikace, solidnost, vstřícnost, zájem o obecné blaho, common sense neboli zdravý selský rozum a obecně kultivovanost veřejného i soukromého života... Přes nedostatečnou výchovu, především na středních, ale také na vysokých školách se mnozí lidé bez rozdílu věku dožadují dodržování spisovné normy u veřejných mluvcích.*“²

Snahy např. Petra Sgalla a Jiřího Hronka o integraci nespisovných prvků do spisovného jazyka je stále částí veřejnosti i lingvistů pocíťována jako neadekvátní a nepatřičná. „*Spisovnost sama se stala už znakem, kontroluje integrační a intelektualizační potenciál jazyka a jde o znakovost příslušníky relevantních uživatelů obecně přijímanou,*“³ podotýká Uličný. Nespisovnost je podle něj znakem profánnosti projevu a jeho desintelektualizace.

Oproti Uličnému Daneš⁴ nehodnotí dnešek natolik kriticky; současný stav jazyka podle něj odráží veškeré zásadní změny společnosti v posledních několika letech - rozvoj vědy, techniky a informatiky. „*Sociologové charakterizují současný stav těmito dominantními typy*

---

² Uličný, 2004, s. 188.

³ Uličný, 2004, s. 188.

⁴ Daneš, 1997.

*důležitých procesů sociální změny. První z nich je modernizace, druhým procesem je vznik masové společnosti, třetím procesem, velmi významným, je globalizace.*⁵

Marie Krčmová⁶ v tomto smyslu uplatňuje kromě tradičního pohledu dialektologického i pohled sociolingvistický, poukazuje na zdroje, v nichž mluva vyrůstá, na podmínky, v nichž se formuluje. Dále upozorňuje na klesající význam národního jazyka jako atributu určité sociální skupiny.

Jaroslav Bartošek⁷ uvádí, že se ve společnosti výrazně projevuje svoboda, rozmanitost a kreativita v užívání národního jazyka, zároveň pak podle něj ale společnost upřednostňuje otázky například ekonomické před kulturními. Můžeme u nás pozorovat pocit ohrožení češtiny, existenci neohrožuje paradoxně jazyková angloamerikanizace, ale spíše chaotický vztah současných uživatelů a to především k jazykovým normám (pravopis, tvarosloví, slovní zásoba) a k hodnotám vyšším (reprezentativní funkce, historická a kulturní hodnota).

Podle Chloupeka se obecná čeština stává celonárodním nespisovným útvarem, proniká do veřejných komunikátů, jakými jsou nejrůznější veřejné proslovy či promluvy, televizní diskuse, reklamy i filmy. *„Obecná čeština má tu zvláštnost, že se v moderním dramatickém umění v literárních dialozích stala vlastně výhradní reprezentantkou živé mluvené řeči každodenního života.*⁸ uvádí.

Podle Ireny Bogoczové⁹ rozhoduje o pohybu mezi spisovností a nespisovností především charakter komunikační sféry. Při jeho vymezení se bere v úvahu především sociální interakce. Sociálními aspekty komunikační situace jsou především opozice projevu veřejného a soukromého, obracejícího se k adresátu kolektivnímu nebo jedinci, dále

---

⁵ Daneš, 1997, s. 12.

⁶ Krčmová, 1997.

⁷ Bartošek, 2001.

⁸ Chloupek, 1997, s. 43.

⁹ Bogoczová, 2000.

pak vztah partnerů sociálně nebo jinak nerovných, nebo naopak patřících ke stejné sociální rovině.

K tomuto názoru se přiklání i P. Sgall a J. Hronek v publikaci *Čeština bez příkras, zabývající se stratifikací češtiny. „Na náš jazyk působí nejrůznější faktory. Jde tu jak o individuální a skupinové zvyklosti, podmíněné místem původu, povoláním a povahou, tak o činitele dané situací hovoru, podmínky různých typů projevu od běžného rozhovoru po ústní projev veřejný nebo více méně oficiální; své zvláštnosti má i psaný záznam mluvené řeči...“¹⁰*

Společnost se dnes ocitá v komplikované situaci, na jedné straně horlivě přijímá ze světa nové zkušenosti a na straně druhé se stále vyrovnává s tím, čím nás poznamenala minulá doba. Dílčí momenty tohoto stavu se významně reflektují v našem jazyce a řeči, v komunikačních procesech. Všichni mluvčí se setkávají s obtížemi spojenými s tím, že v různých situacích je možné různě hodnotit a využívat výrazové prostředky jednotlivých podob našeho národního jazyka a že stanoviska k tomu se hodně liší.

„Mistr mluvené řeči dovede využívat celého bohatství své mateřštiny a dovede se vyrovnat s tím, že jsou taky české kraje, kde se mluví trochu jinak, než je sám zvyklý.“¹¹

---

¹⁰ Sgall; Hronek, 1992, s. 102.

¹¹ Sgall; Hronek, 1992, s. 113.

2 MÉDIA

2.1 Definice média

Pojem média je velmi složitý a mnohoznačný. Jelikož se jedná o sociálně komunikační jev, v čase se neustále měnící, je velmi těžké ho definovat. Může to být zprostředkující osoba, prostředí, činitel, ale také výplň prostoru nebo látka, ve které je předmět uložen. Zvláštní kategorie tvoří prostředky masové informace neboli masová média (viz kapitola 2.3 Masová média).

Média jsou prostředkem komunikace, sdělovacím prostředkem a nejčastěji zprostředkovávají komunikaci mezi komunikátorem a recipientem. V širším slova smyslu jsou to všechny myslitelné zprostředkující subjekty, vše, co slouží jako prostředek k uchování a přenosu sdělení v prostoru a čase¹². Poskytují prostor ekonomickým i právním subjektům k šíření svých vlastních informací. Většina z nich poskytuje placený prostor, který může kdokoliv použít k propagaci služeb či výrobků.

Postoje jednotlivých teoretiků k médiím se liší. M. McLuhan pojem médií chápe velmi široce, zahrnuje do něho nejen sdělovací prostředky jako noviny, rozhlas, televizi, ale i písmo, knihtisk, hmotné technické vynálezy jako kolo, zbraně, dopravní spoje, auta atd. Tedy všechny prostředky, jimiž člověk rozšiřuje, díky vynalézavosti ducha, omezené síly a dosah své tělesné existence. Základní myšlenkou McLuhanovy teorie je, že tyto vynálezy nejsou jen pasivními prostředky, nýbrž zpětně působí na člověka, a to nejen obsahem, ale i způsobem svého sdělení. Jestliže si člověk tuto sugesci médií neuvědomí, může nad nimi ztratit kontrolu.

---

¹² Rozehnal, 2004.

N. Postman, teoretik médií a vedoucí katedry kultury a komunikace Newyorské univerzity vidí směr vývoje mediální sféry velmi skepticky. Věřící, že televize negativně ovlivňuje veškeré komunikační formy současné kultury a způsoby našeho poznávání světa. Staví ji do přímého protikladu k předchozí éře tištěného projevu, jejíž důraz na obsah, kontext a koherenci sdělení byl vlivem nového média vystřídán všudypřítomným diktátem zábavy, projevujícím se zejména ve výrazné tendenci k dekontextualizaci komunikace. Podrobně pak dokládá ničivý účinek tohoto imperativu na veškeré televizní programy, ať už jde o zpravodajství, politiku, náboženské či vzdělávací pořady.

M. L. DeFleur ve své publikaci uvádí, že média přispívají k sociální rovnováze dané společnosti. Jinými slovy, jejich existence má význam pro společnost jako celek. Zkoumání účinků médií teprve začalo, přesto je již zřejmé, že jak naše individuální uvažování, tak celá naše kultura žije pod soustředěným vlivem procesů masové komunikace a stejně jako McLuhan varuje před jejími negativními vlivy a dodává: „*Média ovlivňují chování svého publika dlouhodobě, nenápadně a postupně. Navíc jsou propojena s ostatními typy komunikace v naší společnosti, že je téměř nemožné jejich účinky izolovat a prozkoumat samostatně.*“¹³

2.2 Třídění médií

Stejně tak, jak je obtížné definovat pojem média, je těžké utvořit souvislou systematiku, tedy logické členění.

Na jedné straně lze rozlišovat média na kategorii sloužící podpoře interpersonální komunikace, tedy dorozumívání se mezi dvěma subjekty. Tato média působí pozitivně na vznik či podporu sociálních pout mezi jednotlivci. Systém je výjimečný především z hlediska možnosti interakce, tedy vzájemné výměny, či přijímání a vysílání informace

---

¹³ DeFleur, 1996, s. 277.

na obou stranách. Těmito médii jsou zejména například dopisy, e-maily, telefon a pod.

Na druhé straně stojí masová média, kterými se budeme podrobněji zabývat v následující kapitole.

Kromě dělení na média a masmédia by bylo možno třídít je dále na elektronická, zahrnující nejrozšířenější média dneška, tedy televizi, rozhlas a internet, a média tisková, která jsou zachycena na hmotném substrátu – papíru. Relevantní je i členění na média komerční a veřejnoprávní, tedy ta, která vznikla občanskoprávním nebo veřejnoprávním aktem.

J. Jiráček¹⁴ rozlišuje média na primární a sekundární. Primárními komunikačními médii jsou kódy, které se používají při vlastní komunikaci, např. přirozený jazyk. Sekundárními médii jsou ta, která slouží k záznamu a přenosu sdělení. Vyvinula se až s rozvojem lidské společnosti, díky potřebě přenášet sdělení na větší vzdálenost a zprostředkovávat je co největšímu počtu lidí. Sekundárními médii jsou například obrázky, písmo, tisk, prostředky digitálního či mechanického nahrávání, prostředky přenosové a vysílací techniky či počítačové komunikační sítě. Mimo jiné je možno členit média historicky, např. pověstné malby na zdech jeskyní či kouřové signály, dále můžeme pokračovat přes hliněné destičky, papír až ke knize, respektive vynálezu knihtisku. V neposlední řadě můžeme též média dělit dle toho, jaký smysl zaměstnávají apod.

2.2.1 Masová média

Masová média, tzv. masmédia, sehrávají v dnešní době nejdůležitější roli. Jsou takto označována právě proto, že se obracejí na neurčitý velký

---

¹⁴ Jiráček, 2003.

počet příjemců, u nichž ovlivňují samotnou konstrukci sociální skutečnosti i jejich osobní představy o ní. Fakticky tedy mohou utvářet další novou realitu. V tomto vztahu (recipient – médium) nedochází ke vzájemné interakci, médium je zde jen jako vysílatel a na druhé straně je „pouhý“ příjemce, mezi nimi existují nulové nebo jen nepatrné sociální vazby, příjemci tak tvoří anonymní skupinu – masu. Nejtypičtějšími masmédií jsou tisk, rozhlas, televize a kyberprostor, tedy internet.

D. McQuail charakterizuje masová média takto: *„V nejobecnější rovině jsou masová média považována za ustavené společenské instituce s vlastní svébytnou množinou pravidel a postupů, která je ale v celém rozsahu svých činností určována a omezována společností, v níž působí.“*¹⁵

Masová média mají v moderní společnosti zásadní a stále vzrůstající význam. Jsou zdrojem moci, potencionálním prostředkem vlivu, pramenem informací životně důležitých pro fungování většiny společenských institucí a základním nástrojem jejich přenosu. Média jsou také místem, kde jsou konstruovány, ukládány a nejviditelněji vyjadřovány změny v kultuře a hodnotách společností a skupin. Jsou také prostředkem zábavy a způsobem trávení volného času.¹⁶

---

¹⁵ McQuail, 1999, s. 22.

¹⁶ McQuail, 1999.

3 TELEVIZE JAKO TYP SDĚLOVACÍHO MEDIÁLNÍHO PROSTŘEDKU¹⁷

Petrohradský vědec, jeden z průkopníků televize, profesor Boris Lovovič Rozing, prohlásil v roce 1911, že: „... *televize nespojí jen člověka s člověkem, ale spojí ho i s přírodou samou. Vyzbrojení elektrickým okem pronikneme až tam, kam se zatím člověku proniknout nepodařilo. Uvidíme to, co zatím nikdo nespatriil. Televize usnadní styk se všemi členy lidské společnosti.*“

V roce 1900 použil francouzský vědec Konstantin Perskij poprvé slovo “televizor“, kterým označil přenos pohyblivého obrazu na dálku. Netušil tehdy, že tento tvar¹⁸ bude užíván v téměř všech jazycích.

Televize patří k hromadně sdělovacím prostředkům společně s rozhlasem, tiskem a zpravodajským filmem. To, co je spojuje, je jejich nástroj. Jazyk. Jednou z jeho nejdůležitějších funkcí je, kromě funkce agitační a propagandistické, funkce persuzivně informativní.¹⁹

Ve srovnání s tiskem a rozhlasem je televize sdělovacím prostředkem mnohem komplexnějším. Díky třem navzájem se doplňujícím faktorům, kterými je zvuk, jazyk a obraz, vzniká plnohodnotná televizní informace. V dnešní době je pro moderního člověka televize samozřejmostí. Dá se říci, že je neodmyslitelnou součástí života jedince i společnosti. Pronikla do našeho soukromí a změnila způsob trávení volného času. Stasmajer (1978, s. 5) uvádí, že „*Rozbila rodinný kruh a utvořila z něj polokruh kolem obrazovky. Přestala být jen prostředkem šíření informací a stala se nejmocnějším masovým médiem, ideologickým nástrojem vládnoucí třídy v každé zemi.*“

---

¹⁷ Pro teoretickou část diplomové práce týkající se problematiky úlohy, historie a mediálního funkce televize jsme čerpali informace z publikace Vladimíra Ungra Úloha televize v rozvoji kultury (1989), publikace Vladimíra Strasmajera Historie televize v Československu (1978), publikace Vladimíra Bozděcha O Jazyce rozhlasu a televize (1982) a publikace M. L. DeFleura Teorie masové komunikace (1996).

¹⁸ Jde o etymologický tvar, složeninu z řeckého slova “tele“ – dálka a latinského slova “videre“ – viděti .

¹⁹ Působí na adresáta s cílem dosáhnout změny v jeho názorech a v jeho činnosti.

Zasahuje emocionální i racionální složku divákova vědomí, poskytuje mu veškeré informace, přinese rozptýlení či dramatické napětí, pojí ho s lidmi a jejich osudy, zprostředkovává mu účast na aktuálně probíhajících událostech, díky ní se může stát svědkem něčeho, co se odehrává v onom okamžiku na místě vzdáleném stovky kilometrů. Ale ukazuje mu také určité modelové životní situace a vzory chování. Počet majitelů televizorů neustále roste. Ani v České republice není výjimkou domácnost se dvěma či třemi televizory. Průměrná doba denní sledovanosti činí dvě až tři hodiny.

Ve Všeobecné encyklopedii²⁰ je televizní přijímač definován jako zařízení pro příjem vysokofrekvenčního obrazového a zvukového signálu, které přenáší vizuálně auditivní informace²¹ na dálku. V roce 1817 byl objeven prvek selen, bez něhož by nikdy nemohla vzniknout. Rozhodující nápad pro vynález televize dostal v roce 1883 Paul Nipkow. Jeho kotouč se spirálovitě uspořádanými otvory umožňoval rozložení obrazu na body.

První oficiální televizní vysílání označené za veřejné a pravidelné se uskutečnilo v 15.30 hod. dne 2.listopadu 1936 v Anglii. V polovině dvacátého století začíná prudký rozvoj televize po celém světě. Barevné vysílání bylo zahájeno v USA v prosinci roku 1953.

3.1 Vznik a historie televize v Československu

Česká televize věnuje na svých internetových stránkách nemalý prostor své historii.²² S přenosem obrazu na dálku se v Československu začíná experimentovat ve třicátých letech dvacátého století. Významnou postavou je doc. Dr. Šafránek a jeho spolupracovníci. Pomalu se začíná budovat technické zázemí, charakteristickým rysem je skutečnost, že studiová i vysílací technika je zhotovena vlastními silami. Dochází

---

²⁰ Všeobecná encyklopedie, 1998.

²¹ Forman, 1970.

²² Česká televize: <http://www.ceskatelevize.cz/ct/historie/22.9.2007/>

k prvnímu experimentálnímu předvádění plně elektronické televize pro veřejnost a k prvním experimentálním přenosům.

První pravidelné pokusné vysílání bylo zahájeno 1. 5. 1953 v Praze ze studia v Měšťanské besedě prostřednictvím vysílače na Petříně.

Televize se formuje jako instituce. Zpočátku vysílala pouze tři dny v týdnu, v létě jen dva dny, v listopadu 1953 se počet vysílacích dnů rozšířil na čtyři, v roce 1955 na šest dní v týdnu a od 29. prosince 1958 televize své pořady vysílala po celý týden.

Roku 1959 se stává samostatnou centrální organizací s podporou ve státním rozpočtu. V září 1962 bylo již milion platících diváků, v březnu 1965 byly hlášeny dva miliony koncesionářů, v prosinci 1969 byla překročena hranice tří milionů a o devět let později překročil počet hlášených přijímačů čtyři miliony.

V sedmdesátých letech se stává nejúčinnějším masovým médiem, nástrojem politických ideologií.

První etapy výstavby a předání provozovny v nových televizních střediscích na Kavčích horách v Praze a v Mlýnské dolině v Bratislavě proběhlo v říjnu 1970. Další etapy pokračovaly nejméně deset let a toto rozšiřování výrobních a technických kapacit umožnilo zvětšovat rozsah vysílání. Druhý program Československé televize vznikl v roce 1970.

V únoru roku 1968 se konala konference KSČ, její účastníci souhlasili s požadavky delegátů pražské městské konference KSČ a vyslovili protest proti zásahům ÚV KSČ do televizní tvorby. Vznegli také otázku, zda je nutná existence Ústřední publikační správy tiskového zákona v dosavadní podobě. V březnu byla zastavena cenzura. Odvysílaly se některé diskusní pořady. Rehabilitační komise Filmového a televizního svazu FITES zahájila v květnu pod vedením Jiřího Krejčíka rehabilitace filmových a televizních pracovníků, kteří museli v období 1948-1968 opustit svá místa z politických důvodů. V pořadu „Kam

spějeme?“ byl zpochybněn dosavadní výklad smrti Jana Masaryka. V červnu byl přijat zákon č. 84/1968 Sb., kterým byla zrušena cenzura.

21. 8. 1968 začala Československá televize brzy ráno vysílat ze studia v Měšťanské besedě mimořádné zpravodajství. V 8.30 hod. studio obsadili sovětští vojáci a za přítomnosti pracovníka televize Karla Kohouta přerušili vysílání. Televize poté vysílala ze studia Skaut, ale i tam bylo o necelé dvě hodiny později živé vysílání ukončeno. Do dvanácti hodin pak vysílání pokračovalo z vysílače Cukrák, který byl krátce po poledni obsazen sovětskými vojáky. Ještě pět dní nato vysílání v přestávkách pokračovalo z různých míst, kde byla narychlo budována improvizovaná televizní pracoviště. Vysílání bylo ukončeno 26. srpna 1968, byl podepsán Moskevský protokol. Obsahoval mj. ustanovení zavazující vedení KSČ k ovládnutí sdělovacích prostředků pomocí nových zákonů a opatření a personálních změn. V květnu přijalo Národní shromáždění zákon, který zajišťoval, aby ve sdělovacích prostředcích nebyly zveřejňovány informace, které byly v rozporu s důležitými zájmy vnitřní nebo zahraniční politiky státu.

Z televizní obrazovky se s diváky rozloučil ústřední ředitel Československé televize Jiří Pelikán. Vládním zmocněncem pro televizi byl jmenován Bohumil Švec, pracovník ideologického oddělení ÚV KSČ. Povinnosti ústředního ředitele zastával první náměstek Zdeněk Noháč. Československá televize přešla na federální symetrický model. Bylo vytvořeno vedení českého okruhu pro studia Praha, Brno, Ostrava a slovenského okruhu pro Bratislavu a Košice. Vedení okruhů podléhala Ústřednímu ředitelství ČST. Český okruh a slovenský okruh spadaly pod vlády republik a měly samostatné rozpočtové kapitoly. Ústřední ředitelství koordinovalo hlavní programové otázky, zahraniční styky a technický rozvoj, Výzkumný ústav rozhlasu a televize. Ústředního ředitele jmenovala federální vláda, která také řešila základní otázky rozvoje televize v ČSSR.

ÚV KSČ dohlížel na ideově-politický rozvoj a program činnosti ČST. Československá televize fungovala jako příspěvková organizace, která dostávala ročně příspěvky ze státního rozpočtu na základě plánovaného hospodářského výsledku.

Poprvé byl vysílán měsíčník „Jizvy, jiskry, jistoty“, v němž moderátorka Jiřina Jirásková diskutovala s hosty o národní kultuře, o jejích kořenech a o duchovních hodnotách národa. Květnové vydání s Vlastou Chramostovou bylo poslední. Červnový díl se Zdeňkem Podskalským televize natočila, ale nesměla odvysílat. Když se v lednu 1969 v pořadu „Slovo ke dni“ publicisté vyjádřili ke smrti Jana Palacha²³, znamenalo to pro většinu z nich nucený odchod. Bylo to jejich poslední vystoupení na televizní obrazovce.

V červenci byly koncesionářské poplatky zvýšeny z 15 na 25 korun měsíčně, bylo dosaženo tří milionů televizních koncesionářů.

Československá televize vysílala přímý přenos z přistání americké kosmické lodi Apolla 11 na Měsíci, bylo to 21. 7. 1969.

Dalším významným mezníkem byl listopad roku 1989. V televizních novinách byla odvysílána informace o smutečním shromáždění studentů k uctění památky Jana Opletala²⁴ a o jejich nepovoleném pochodu do centra Prahy. Česká televize to na stránkách o své historii popisuje takto²⁵: *„Společnost, ve které za poslední měsíce narostlo napětí z nenaplněných slibů o politických a hospodářských reformách a z potlačování lidských práv, už nebyla schopna vstřebat brutální potlačení demonstrace. Centrum Prahy v sobotu zaplavili rozhořčení lidé a vysokoškoláci vyhlásili stávkou, ke které se přidali herci a divadelníci. Vyzvali národ k podpoře studentských požadavků a k účasti na generální stávce 27. listopadu. Objevily se zprávy, že jeden student zásah nepřežil.*

---

²³ Zemřel 19. 1. 1969. Upálil se na Václavském náměstí na protest proti obsazení Československa vojsky Varšavské smlouvy.

²⁴ Český student, který zemřel na následky zranění způsobené německým policistou při protinacistické demonstraci.

²⁵ Česká televize: <http://www.cesktelevize.cz/ct/historie/revoluce.php/24.9.2007/>

Televize však mlčela. Večer pak zahraniční rozhlasové stanice odvysílaly zprávu o smrti studenta Martina Šmída. ČST ji v nedělních Televizních novinách dementovala a přinesla rozhovor se dvěma studenty tohoto jména. Jeden z nich byl natočen černobíle a jeho líčení zásahu bylo viditelně odstřiženo. V pondělí 20. listopadu nabraly události v Praze spád. Začalo fungovat čerstvě založené Občanské fórum a u sochy sv. Václava se začali scházet studenti a Pražané.“

Zaměstnanci televize podepsali petici, ve které vyjadřovali svůj nesouhlas s násilím, které se odehrálo na Národní třídě. Tu později zaslali Federálnímu shromáždění, České národní radě a předsednictvu vlády ČSSR. Mimo jiné v ní požadovali objektivní zpravodajství, stažení některých redaktorů z obrazovky a přímý přenos z demonstrace na Václavském náměstí. Chtěli, aby byla petice zveřejněna v Televizních novinách. Ta byla ale vedením rázně odmítnuta, označili ji za „protisocialistický pamflet“ a odmítli zveřejnit. Veřejnost tedy opět viděla v Televizních novinách jednostranné zpravodajství. I když byla petice nakonec zveřejněna, hrozili zaměstnanci generální stávkou, stále protestovali proti pokračujícímu neobjektivnímu zpravodajství. Vedení se zaleklo a povolilo přímý přenos z manifestace na Václavském náměstí. Ale z šesti živých vstupů byly čtyři zcenzurované. Vedení se obávalo proniknutí nežádoucích informací na obrazovku. Televizní divák se pravdu opět nedozvěděl.

Nakonec přišla pracovníky podpořit veřejnost, snažil se jim v tom zabránit povolaný pohotovostní pluk SNB, který byl ale pro tvrdý protest zaměstnanců odvolán. Kromě tohoto pluku byla na Kavčí hory povolána Veřejná bezpečnost a armády Lidových milic.

V listopadu dosáhli zaměstnanci velkých vítězství, Televizní noviny odvysílaly zpravodajství, ve kterém mohli diváci vidět, jak pracovníci ČKD vypískali vedoucího tajemníka pražské stranické organizace Miroslava Štěpána. V dalších Televizních novinách bylo zveřejněno

oznámení o Jakešově odstoupení. Objevily se i záběry, které pořídili studenti na Národní třídě. Protože však na Kavčích horách nebylo stále bezpečno, museli ti, kteří se na přípravě jejich vysílání podíleli, vše utajit. Hrozilo totiž nebezpečí, že STB odvysílání znemožní. Ať už na půdě Československé televize či na vysílačích. Stávkový výbor byl ustanoven 25. listopadu, ten definitivně odmítl jednat s vedením celopodnikové organizace KČS. Konal se přímý přenos ze shromáždění Občanského fóra na Letenské pláni. Dále byla odvysílána mše z katedrály sv. Víta. Na obrazovce vystoupil poprvé i Václav Havel.

Zpravodajství již bylo objektivní a vyvážené. Československá televize tak srovnala krok se společenským děním. Novým ředitelem se stal Miroslav Pavel, v televizi bylo založeno Občanské fórum. Na obrazovce se začaly objevovat tváře těch lidí, kteří byli doposud zakázáni.

Televize přestala být nástrojem k šíření politické ideologie jedné strany.

Na počátku devadesátých let se začal připravovat ve Federálním shromáždění zákon, který mohl „odstátnit“ televizní i rozhlasové vysílání a umožnit vznik veřejnoprávních (tedy nestátních) korporací a stanovit podmínky k propůjčení části éteru k podnikání na základě licence. To vše se zdařilo v posledních měsících roku 1991.

Od 1. 1. 1992 byla zákonem České národní rady zřízena Česká televize podle zákona č. 483/1991 Sb. Byly rozlišeny dvě kategorie vysílatelů. Ti, kteří bývají označováni jako veřejnoprávní (provozovatelé vysílající ze zákona), a soukromí neboli komerční (držitelé licencí).

Je zcela přirozené, že s nástupem nových televizních stanic na český trh vznikají konkurenční vztahy, které se projevují v několika různých podobách. Trvalo to několik let, než se tyto vztahy „normalizovaly“ a přenesly z osobní do neosobní – profesionální roviny.

3.2 TV Nova

Po revolučním roce 1989, na počátku 90. let, vznikla potřeba duálního modelu televizního vysílání. To znamenalo odstátnit Československou televizi a legislativně umožnit vznik takzvané veřejnoprávní (tedy nestátní) televize a stanovit podmínky pro propůjčení části éteru k podnikání na základě licence. A tak první česká celostátní soukromá televizní stanice s názvem Nova²⁶ začala vysílat dne 4. února 1994. Od okamžiku svého vzniku byla v ohnisku obrovského zájmu české veřejnosti a měla na ni také nesmírný vliv .

Nebývalou úspěšnost TV Nova v roce 1995 dokládá Česká nezávislá televizní společnost. V roce 1995 ji např. sledoval každý občan ČR starší 14 let v průměru 130 minut denně, zatímco ČT1 38 minut, ČT2 6 minut a Premiéru TV pouze 5 minut denně. Překvapivé je i to, že TV Nova získává v prvních letech svého vysílání vyšší podíl i v těch cílových skupinách, které byly vždy tradiční doménou ČT. Zatímco například ve skupině děti od 4 do 6 let má ČT v roce 1995 ještě mírný náskok nad TV Nova, u dětí od 7 do 10 let již výrazně ztrácí s podílem 24,3 % proti 66,9 % TV Nova. Ještě větší rozdíl je v cílové skupině 11 – 15 let, u které má ČT podíl pouze 17,4 % a Nova 76,5 % .

Česko je jediná země ve vyspělejších světech, kde se programově spíše průměrná komerční televize stala nejen zábavním, ale i politickým fenoménem. Důvody této výjimečnosti jsou v zásadě dva, jednak doba, v níž soukromá stanice vznikla, a jednak osobnost ředitele televize, Vladimíra Železného.

Existence TV Nova sehrála významnou a nepřehlédnutelnou úlohu ve vývoji české společnosti po r. 1989, a to jak svou vlastní ekonomickou existencí (především na reklamním trhu) a kulturní (nabídkou a skladbou programů, které nepochybně dokázaly přilákat

---

²⁶ Rožánek, 2004.

pozornost velkého počtu diváků), tak ovšem i diskusemi, které se kolem ní rozvinuly (např. o jejím problematickém přínosu kulturním). Je tedy třeba vzít v úvahu, do jakého prostředí (kulturního, politického a ekonomického) tato televize v roce 1994 vstupovala. Československá státní televize si s sebou nesla neblahou pověst ideologického nástroje mocenské elity a důkazem síly tohoto nástroje je i vcelku zřetelný zájem o televizní vysílání v době totality. Současně byla ale televize i v této době médiem, které bylo zdrojem dostupné, levné a přitažlivé zábavy (nebyly to jen normalizační seriály, v nichž se projevovala snaha o ideologické formování, ale i velmi kvalitní dramatická tvorba, např. „slovenské pondělky“, či pořady estrádního typu). Navíc je třeba také připomenout idealizované povědomí českého diváka o podobě „západních médií“ a téměř nulové zkušenosti s komerčními televizemi, které se začaly v západní Evropě rozvíjet až v 80. letech. Diváci tedy neměli hlubší zkušenosti s komerční manipulací v elektronických médiích a tak nekriticky propadali neomezovanému sugestivnímu vlivu nové české komerční televize a vlivu jejího generálního ředitele Vladimíra Železného. Ten dokázal neuvěřitelným způsobem zneužít svého postavení v pořadu „Volejte řediteli“. Většina vydání tohoto pořadu byla prezentací jeho vlastních postojů a názorů, bez oponenta a diskuze. Žádný jiný člověk (občan, politik, poškozený, nařčený) neměl ani vzdáleně srovnatelnou možnost tímto způsobem a tak masivně působit na veřejnost, natož se pak hájit. V demokratických poměrech je to naprosto cizorodý prvek, porušení zákona i všech pravidel slušnosti.

Na diváckém úspěchu TV Nova se kromě vhodně zvolené komunikační strategie podílela především celková atmosféra ve společnosti.

Jan Jiráček, proděkan Fakulty sociálních věd Univerzity Karlovy v Praze hodnotí ekonomické, politické a sociokulturní důsledky nástupu, rozvoje a ekonomického úspěchu TV Nova pro českou společnost: „*V ekonomické oblasti TV Nova nepochybně přispěla k rozvoji*

a standardizaci trhu s reklamou. Svým dominantním postavením doplňuje v podstatě mediální oligopol, a je tedy běžným (byť ve světovém měřítku velikostí zanedbatelným) projevem ekonomické globalizace, jež se v mediální sféře projevuje.

V politické sféře se TV Nova projevila jako významný spoluhráč politických elit – jako politická síla svého druhu, schopná a ochotná aktivně působit na politické scéně (ať už nastavováním agendy, nebo podporou či ignorováním jednotlivých politických figur). Jen způsob projednávání tzv. mediálních zákonů a jejich konečná podoba svědčí o tom, že si představitelé politické elity sílu tohoto spoluhráče uvědomují.

V oblasti sociokulturní znamenal rozvoj TV Nova především výraznější stratifikaci publika. Na jedné straně se utvořila početná (ale ne příliš stabilní, ba ve svých zálibách značně náladová) skupina diváků, kteří se nabídce TV Nova přizpůsobili a považují televizní vysílání především za zdroj zábavy a zaplnění prázdného času. Na druhé straně se utvořila skupina daleko méně početná, která obsahy nabízené komerčními televizemi odmítá (sepětí této skupiny s Českou televizí, a zvláště s programem ČT 2, je možné chápat jako východisko z programové nouze vyvolané nedostatečným rozvojem kabelových rozvodů a satelitního vysílání)²⁷

Faktem zůstává, že není možno přehlédnout dopad vysílání této televize na českou veřejnost v tom smyslu, že vznikla řada úvah o kulturním a dokonce morálním úpadku české společnosti. Byly to úvahy, jež potvrzovaly obavy spojené s fungováním televizí v kapitalistických společnostech. Divákovi bylo nabídnuto vše, co v produkci těchto televizí zaznamenalo úspěch a dávalo tak naději na „zhodnocení“ i v českém prostředí. Šlo o obchodní cynismus, s nímž tato stanice zastírala pravou podstatu své existence za použití frází

---

²⁷ Jirák, 2004, s. 46-47.

o podřízení se vkusu a poptávce publika, a o nabídku toho nejlepšího (komerčně nejúspěšnějšího), co světová televizní produkce předkládá.

4 TELEVIZNÍ ŘEČ²⁸

Televize má velký vliv na jazykovou kulturu diváků, měla by být prostředkem sloužícím ke zlepšení znalostí spisovného jazyka. Slovo znějící z obrazovky je jejím mocným prostředkem, slovo, jímž se obrací ke svému mnohamilionovému auditoriu, slovo, které má masový charakter.

„Televizní řeč se nám jeví jako řečová varieta v oblasti hromadného sdělování a její základní stavební princip je určován trojí závislostí: obraz, zvuk, řeč (každá z těchto složek je nositelem informací různého druhu). Tato varianta je podmíněna specifičností televize a je z lingvistického hlediska velmi složitým jevem.“²⁹

Protože je televize jedním z hlavních prostředků masové komunikace, snaží se působit na rozum, vůli a chování svých diváků. Při každém dorozumívání pomocí řeči má při výběru výrazových prostředků velký význam přítomnost či nepřítomnost viditelného posluchače. Televizní pořady se orientují na diváka (posluchače) neviditelného. Proto je zcela přirozené, že řeč v televizi musí plnit základní funkci spisovného jazyka, tj. být obecně uznávanou a především srozumitelnou. Orientuje se na neutrální prostředí a co nejširší publikum, které je velmi různorodé svým složením a vyznačuje se rozmanitými řečovými a stylistickými návyky. Slovo, obracející se k divákovi a sledující jako svůj cíl neustálou aktivizaci jeho vnímání, musí rozšiřovat hranici televizního záběru.

Moderátor dodržuje normy spisovného jazyka, ale využívá i hovorových prostředků, typických pro bezprostřední, nepřipravený řečový styl. Jeho jazyk by se měl shodovat s každodenním jazykem lidí, musí to být však jazyk člověka vzdělaného, přitom ale musí zůstat plně

---

²⁸ Svetanová, 1980.

²⁹ Svetanová, 1980, s. 33.

přístupný posluchačům. Projev závisí na několika faktorech, které určují formu vystoupení. Například jazykový talent a společenské postavení mluvčího, tj. zda se musí v hovoru prosazovat, časové možnosti, míra jistoty, závislost na psaném textu a stupeň citovosti projevu.

Pro mluvenou formu projevu je příznačné častější užívání slov se stylovým zabarvením, slangových výrazů, hovorových i lidových prvků, které mají úlohu řeč oživit. Díky nim působí projev přesvědčivěji, přístupněji a bezprostředněji. V televizních pořadech převládá mluvená forma řeči, která se liší od psané menší mírou připravenosti. Divákovi se nepředkládají ucelené výsledky a závěry, naopak může si je vyvozovat v procesu myšlení a v procesu řeči.

Televizní žánry, jako jsou projevy, rozhovory, komentáře, zaujímají v rovině řeči přechodné postavení mezi řečí spisovnou a hovorovou, pro jejich vysílání jsou charakteristické situační podmínky hovorového jazyka. Jan Chloupek uvádí: *„Je pochopitelné, že málokterý mluvčí překoná všechny nástrahy, které spisovnému vyjadřování kladou jazykové návyky, např. vyplývající ze systému teritoriálního dialektu. Tyto prvky vnikají do spisovného vyjadřování bez záměru mluvčího, bezděčně, mimovolně. Jsou to sice prostě řečeno chyby a nedostatky ve spisovném vyjadřování, bývají však nikoli jevem individuálním, nýbrž sociálním, obecně rozšířeným. Informují nás o tom, jak velká část vyjadřovacích návyků je automatická, netvůrčí.“*³⁰

Užívání jazykových prostředků v různých druzích jazykového stylu je spjata se specifickými cíli. Tyto cíle jsou druhotné ve vztahu k cíli základnímu, jímž je sdělení myšlenky. Nikoliv pouze sdělit, povědět, ale povědět srozumitelně, přístupně, nikoliv pouze vyjádřit myšlenku, ale také zapůsobit na posluchače, vyvolat u něj emoce, zanechat v něm estetický prožitek, uspokojit jeho očekávání, přesvědčit ho, dovést ho k nějakým závěrům, podnítit ho k aktivnímu jednání.

---

³⁰ Chloupek, 1986, s. 49.

Pořady mohou být buď připravené, kde postrádá řeč přirozený průběh, často je to mluvená forma řeči psané, nebo nepřipravené, ve kterých se řeč přibližuje v mnoha rysech ke spontánní řeči mluvené.

Televizní projev je projev komplexní, při jeho hodnocení se řídíme obecně platnými jazykovými měřítky, příslušností projevu k určitému stylu, jednotou obrazu a řadou mimojazykových činitelů.

V televizi tolerujeme odchylky od spisovné výslovnosti, v projevech nejsou předmětem našeho zájmu výslovnostní zlozvyky či nedbalá výslovnost. Výrazná hranice mezi prostředky spisovnými a nespisovnými se postupně stírá.

4.1 Struktura televizního dialogu

Mluvený text se pokoušíme vidět nestaticky, v procesu jeho vzniku a růstu. Snažíme se ho spojit s verbálními a neverbálními komponenty komunikace. Při rozpoznávání jeho forem nám pomáhají činitelé sociální povahy (vztah nadřízenosti a podřízenosti, stupeň vzdělání, kvalifikace atp.).

Mluvený text se zapojuje do komunikačního procesu v rámci komunikační situace, ty můžeme členit podle celé řady kritérií, většinou na základě dichotomie³¹.

---

³¹ Soukromnost – veřejnost, oficiálnost – neoficiálnost, připravenost – nepřipravenost, dialogičnost – monologičnost.

4.2 Základy teorie dialogu

Ve sféře běžného dorozumivacího styku i v oblasti mediální komunikace se dá uplatnit dialogičnost a monologičnost jazykových komunikátů.

Mluvené dialogické žánry³² najdeme v projevech dvou a více aktivních mluvčích, kteří na sebe reagují obsahově i formálně spjatými replikami a v rozhovoru mají společný zájem něco vyřešit. Další charakteristickou vlastností dialogu je přímý kontakt účastníků, jejich přítomnost na tomtéž místě. Bezprostředně na sebe reagují a jejich rozhovor je zakotven v situaci. Může dojít i ke zprostředkovanému dialogu, který v současnosti umožňují různé dorozumivací techniky.

Mezi mnoha kritérii, která rozdělují dialog do různých skupin, najdeme i oblast neřízeného, spontánního dialogu na jedné straně, a oblast řízeného dialogu na straně druhé. Hlavní rozdíl je v záměrném usměrňování průběhu a délce rozhovoru.

Spontánní dialogy probíhají hlavně mezi přáteli a jsou součástí klasické společenské konverzace. Dominantní roli tu nezastává ani jeden z účastníků. Nedodržují se v nich přísnější pravidla, rozhovor plyne přirozeně. Probíhá v dané situaci a je s ní spjatý. Vědomá regulace střídání partnerů v rozhovoru tu nefunguje.

Řízený dialog se vyvíjí podle dominantního účastníka rozhovoru. Dbá se v něm na dodržování pravidel v udělování slova, na rozvíjení a střídání témat a na délku rozhovoru. Dominantní účastník reguluje obsah partnerových projevů. I zde ale občas dochází ke spontánnímu reagování, zvláště pokud se účastníci znají, nebo je navozena přátelská atmosféra.

Specifický je televizní rozhovor. Jeho účastníci přímo ve studiu splňují kritéria přímého dialogu, ale přítomen je ještě jeden účastník, tím

---

³² Váhala, 1966.

je divák. Formu a obsah dialogických pořadů ovlivňuje hned několik aspektů:

Situačnost, tj. vázanost na situaci projevu. U vypravování příhody se kombinují prostředky, které ukazují k minulé situaci, kdy se událost stala, a k momentální situaci vypravování.

Partnerské interakční vztahy, střídání partnerů v dialogických projevech, přičemž v tomto případě vede komunikaci moderátor. S tím souvisí role moderátora, jeho schopnost vést konverzaci, klást otázky a reagovat na odpovědi svých partnerů. Všeobecné znalosti, komunikační schopnosti a dovednosti mluvčích jsou opět v kompetenci hlavně moderátora, ale záleží i na jeho hostech, jak se bude komunikace vyvíjet.

Do určité míry sem patří paraverbální a neverbální složka komunikace. Např. mimika obličeje, gestikulace a postoj mluvčího ovlivňují celkový ráz komunikace.

Na styl projevu má významný vliv, zda se mluvčí vyjadřuje bez přípravy, nebo měl možnost si svůj projev předem připravit a promyslet. František Váhala uvádí: „*Je nesporné, že pečlivým zpracováním lze učinit velmi mnoho pro zvýšení výraznosti, plynulosti, ale zvláště přesnosti a výstižnosti textu.*“³³

Další aspekty ovlivňující komunikaci v médiích jsou např. témata, formát pořadu, tzn. jeho vysílací schéma, celková atmosféra, uvolněnost hostů i moderátora.

4.2.1 Televizní dialog

Olga Müllerová ve svém příspěvku v periodiku Naše řeč uvádí: „*Z hlediska celkové stavby televizního dialogu má svou důležitost způsob vedení pořadů, ten je ovlivněn zejména počtem účastníků, počtem moderátorů, jejich úlohou v řízení dialogu a prostorovým uspořádáním*

---

³³ Váhala, 1966, s. 61.

komunikace. Tyto vnější a zdánlivě třeba i nepodstatné rysy mají vliv na celkový ráz pořadu, na jeho stránku jazykovou, na neverbální chování účastníků, na to, zda mají možnost uplatnit se a individuálně se projevit. Velký vliv má sama situace televizního vysílání, jde vlastně o dialog, o diskuzi mezi účastníky ve studiu, ale ve skutečnosti je důležitější dialog mezi nimi a televizními diváky.“³⁴

Porovnáme-li dialog s monologem, je na první pohled dialogický text zřetelně členitější. Je v něm více účastníků rozhovoru, každý z nich má jiné tempo řeči, jinou artikulaci a jinak sděluje určité informace. Velmi důležité jsou i pauzy v promluvě. Harmonický dialog vzniká tehdy, je-li založen na souladu partnerů, jedině tak působí kompaktně.

V případě televizního rozhovoru je řízen moderátorem, který se sice předem připravuje na vedení dialogu, ale zároveň dopředu nemůže naplánovat, kam bude rozhovor směřovat, ani jaký bude jeho přesný obsah. Nemůže vytyčit jeho jasnou linii. Moderátor má sice předem připravený jakýsi bodový scénář s otázkami, které by chtěl hostu (soutěžícímu) položit, ale v průběhu rozhovoru musí mnohdy klást tzv. otázky doplňující, nebo ty stávající blíže specifikovat. Pro mluvené komunikáty je typické plynutí v čase, linearita, a pro dialogické žánry v médiích také určitá nevyhraněnost, kdy se prolínají některé prvky monologu a dialogu.

Marie Čechová to popisuje ve své publikaci takto: „*V případě moderátorské komunikace vykazuje úvodní a závěrečná replika mluvčího rysy připraveného krátkého mluveného monologu, který teprve posléze přechází v dialog. Styl dialogických pořadů je víceméně promyšlený, připravený (otázky bývají nachystány předem), ale připravený dialog může též přecházet ve spontánní, nepřipravený, má-li moderátor reagovat na repliky ostatních.*“³⁵

---

³⁴ Müllerová, 1994, s. 74.

³⁵ Čechová a kol., 2003, s. 236.

Replika je základní jednotka členění dialogického textu. Je to souvislý úsek textu, který pronese účastník rozhovoru bez přerušení. Je různého rozsahu a tvoří ji jedna či více výpovědí, které jsou od sebe odděleny zvukovými prostředky (poklesem hlasu, váháním či koncovou kadencí).

Vyšší jednotkou dialogického textu je sekvence.³⁶ Další vrstvy jsou založeny na tematickém rozčlenění dialogů, na tzv. tematické bloky. Především u oficiálnějších rozhovorů jsou témata předem stanovená.

Mezi jednotkami, které za sebou v dialogu následují, rozlišujeme tři základní fáze. První je fáze úvodní, která otvírá celý dialog, bývá ustálenější, dále fáze středová, nejrozsáhlejší, do níž je soustředěn celý obsah rozhovoru, je nejvíce proměnlivá, a fáze závěrečná, ta může obsahovat různé fráze a schémata.

Výše uvedené tři části, na které dělíme dialog, můžeme najít i u televizních dialogických pořadů, při rozhovoru moderátora s hosty (soutěžícími), v pořadu Česko hledá SuperStar jsou navíc prokládané písněmi.

---

³⁶ Skupiny dvou až tří replik, ve kterých na sebe účastníci rozhovoru navzájem reagují.

5 CHARAKTERISTIKA POŘADU ČESKO HLEDÁ SUPERSTAR

Jedná se o českou verzi britské televizní pěvecké soutěže Pop Idol, která má prvky reality show. Byla vysílána pod různými názvy v mnoha zemích, přičemž na území Česka jde o první pořad svého druhu.

Před očima diváků postupně vzniká z původně neznámého účastníka masového konkurzu amatérských zpěváků od 16 do 28 let „hvězda popmusic“.

Pořad byl vysílán televizí Nova – první série na jaře roku 2004, druhá série za rok a třetí na podzim roku 2006.

Doprovázela jej masivní reklama, která již před jeho vlastním vypuknutím lákala diváky k přihlášení se do konkurzu. Čím více se blížilo vysílání prvního dílu, tím delší a častější byly televizní upoutávky a série sestřihů, které přiblížily nejen počáteční konkurzy, ale daly nahlédnout i do soukromí soutěžících. Petr Dvořák, generální ředitel televize Nova uvádí: *„První řada pořadu Česko hledá SuperStar překonala veškerá naše očekávání jak co do diváckého zájmu, tak i počtem lidí, kteří byli ochotni se svým hlasováním do soutěže aktivně zapojit.“*³⁷

Každou z 22 epizod první série pořadu sledovaly v průměru skoro tři miliony diváků, kteří celkově zaslali na 13 milionů hlasů prostřednictvím SMS zpráv.

Michal Nanoru v článku Mladé fronty popisuje pořad SuperStar jako: *„Bezprecedentní platformu dnešních patnácti až třicetiletých, přestože Nova vzhledem ke své situaci na trhu tlačí show do vyšších věkových sfér. Nikde jinde v této zemi nedostali tito lidé tolik surového času. Neboť co se týče hudby a životního stylu, je tato věková skupina*

---

³⁷ <http://superstar2005.nova.cz/news.html?i=85/8.10.2007/>

*všeobecně zaměřenými médii buď ignorována, nebo podceňována – jsou jí nabízeny formáty obsahově špatně zaměřené i řemeslně zastaralé.*³⁸

Již od začátku uvedení pořadu na obrazovku, vzbuzovala soutěž nebývalý zájem, který se začal odrážet i v tisku. První se tohoto vzniklého fenoménu uchopily bulvární deníky, které se spíš než soutěží, zabývaly soukromím aktérů. Například deník Aha (25. 6. 2004) s nápisem na titulní straně – *Je Aneta na holky? nebo Načapali jsme ho! Savka ve spodním prádle na večírku*. Posléze i seriózní tisk, ten se jednak zabýval hodnocením a dopadem soutěže na širokou diváckou veřejnost, později se však i jeho titulky a obsahy článků blížily vyjadřování bulváru. Například titulek MF dnes (14. 4. 2004) *Skončil v SuperStar, vzápětí ho zatkla policie* či (7. 5. 2004) *Největší skandály – Co hýbe zákulisím SuperStar*.

Více než 2200 zájemců prošlo sítí konkurzů, z nich porota vybrala čtyřicet postupujících, kteří byli po deseti představováni divákům v semifinálových kolech. Hlasování probíhalo pomocí SMS a telefonátů. Do finálových kol postoupili dva s největším počtem hlasů. Do finále se dostalo deset soutěžících, resp. dvanáct, přičemž dva soutěžící byli vybráni porotou v Druhé šanci.

Diváci hlasovali v každém finálovém kole a účastník s nejmenším počtem hlasů byl vyřazen. Ten, který zůstal jako poslední, se stal vítězem a dostal smlouvu na vydání alba od producentů – partnerů soutěže.

Ve všech třech ročnících probíhala současně soutěž o „generála hvězdné pěchoty“. Šlo o přihlášené účastníky, kteří svým předvedeným výkonem hluboce zaostali za průměrem ostatních. O tom, který z nominovaných získá „titul generála“, rozhodovali opět diváci telefonickým hlasováním.

---

³⁸ Nanoru M. *Mladá fronta*. 27. 3. 2004, s. 7

Kromě diváků byli soutěžící hodnoceni v prvním a druhém ročníku čtyřčlennou a ve třetím ročníku tříčlennou porotou. Tyto poroty vybíraly z přihlášených kandidátů z celé republiky (Praha, Brno, Ostrava) sto nejlepších a z nich dále čtyřicet čtvrtfinalistů, kteří už vystoupili v televizi. Dále odborná porota v přímém televizním přenosu už jen komentovala jednotlivá vystoupení, a i když její úloha byla značně omezena, mohla ovlivňovat publikum svými názory a připomínkami a upozornit na opravdový talent.

Ani role moderátorů nebyla v tomto pořadu zanedbatelná. Celý průběh soutěže na televizní obrazovce provázel v třetí řadě pouze jediný moderátor, Leoš Mareš, který nahradil tradiční smíšenou dvojici provázející diváky minulými sériemi.

5.1 Komunikační role moderátora, poroty a soutěžících

5.1.1 Role moderátora

Úspěšnost pořadů (i soutěží) prezentovaných televizí záleží ve velké míře i na moderátorech³⁹. Jejich projevy se mohou stát samotným objektem našeho studia základních zákonů stavby řeči ve sféře televize. S.V. Svetanová ve své publikaci uvádí: „*Největší úspěchy televize jsou podmíněny živým slovem obracejícím se k posluchači, slovem rodícím se v daném okamžiku a vyjadřujícím donošenou, zralou myšlenku. Je to slovo řečníka, hlasatele, komentátora, očitého svědka.*“⁴⁰

Člověk vystupující v televizi by mimo umění pohybovat se před kamerou měl znát zákony mluveného slova, umět se vyjadřovat jasně

---

³⁹ Latinský výraz Moderatus je totéž co české umírněný, klidný, mírný. Jaroslav Bartošek dělí moderátory na průvodce vysíláním, průvodce pořadem, hlasatele, redaktory, reportéry, interviewery, diskžokeje a baviče. Všichni tito mluvčí by měli znát obsah výpovědi, mluvit srozumitelně a kultivovaně, dbát pravidel logiky a psychologie a dodržovat zásady morálky a mravnosti. (Bartošek, 2001)

⁴⁰ Svetanová, 1980, s. 10.

a bezprostředně, srozumitelně a zřetelně zpřístupnit posluchači svoji myšlenku.

Podle Jaroslava Bartoška má být moderátor: *„Sympatický většině účastníků, má mít příjemný vzhled, kultivované vyjadřování a vlídné chování. Má být všeobecně vzdělaný. Řídí diskusi z hlediska obsahového, formálního a časového.“*⁴¹

Míru účinku na diváka zvyšuje i mimika a gesta mluvčího. Cítí jeho náladu a hodnotí i vnější vzhled.

Účinnost televizního projevu se snižuje tehdy, není-li člověk promlouvající z obrazovky schopen navázat kontakt s diváky a vytvořit jakousi iluzi komunikace „z očí do očí“.

Naopak jakousi zárukou úspěšného projevu je využívání živého jazyka, bez šablon či knižní strnulosti, bez papíru. Svetanová dodává: *„Není sporu o tom, že lepší jsou projevy autorů (moderátorů), kteří mají rozsáhlou slovní zásobu, umějí využít bohatých slohových prostředků jazyka. Ale to neznamena, že se jejich projevy mají skládat z hladce plynoucích, učesaných vět s přísně dodržovaným pořádkem slov výhradně spisovného psaného jazyka. Na druhé straně televizní projev může být vystavěn pouze z jednoduchých, nekomplikovaných vět, které obvykle nemohou vyjádřit myšlenku ve vší její plnosti, nedávají možnost ukázat vzájemnou souvislost různých jevů.“*⁴²

Při rozhovoru by měl moderátor zachovávat normy dnešní spisovné češtiny, ale zároveň využívat hovorových prostředků, které jsou typické pro bezprostřední monolog, popřípadě dialog.

Projev působí přesvědčivěji, pokud moderátor postupně rozvíjí myšlenky a postupně i doplňuje nové informace. Základním požadavkem je však logická uspořádanost a jasná argumentace. Kombinace připravenosti projevu a jeho uvolněné, neformální mluvené realizace

---

⁴¹ Bartošek, 2001, s. 66.

⁴² Svetanová, 1980, s. 114.

vede dále k tomu, že mluvčí kombinuje spisovné vyjadřování s četnými prvky nespisovnými. V jeho projevu se vyskytují prakticky všechny reprezentativní hláskoslovné a tvaroslovné prvky obecné češtiny, dále to mohou být výrazy expresivní a slangové.

Téma pořadu určuje ráz projevu, ten pak může být slavnostní, nenucený, důvěrný či patetický. Forma řeči je určována především závislostí na tématu, obsahu a účelu sdělení.

Třetí řadou soutěže Česko hledá SuperStar nás provází známá moderátorská tvář Leoše Mareše. Jeho projev je souvislý a plynulý, působí velmi přirozeně, komunikační chování je jisté a uvolněné. V rozhovorech zastává dominantní komunikační roli. Mnohdy čas určený jemu i hostovi vyplní sám, tato možná struktura rozhovoru je však spoluutvářena i typologickou rozdílností jeho jednotlivých účastníků, jejich nestejným temperamentem, průbojností i různě rozvinutými komunikačními dispozicemi. Většinou je však chování partnerů kooperativní, projevuje se to například společným smíchem v některých místech rozhovoru. Navíc k tematickému obohacení rozhovoru přispívají i momentální situační podněty.

Moderátor svými replikami rozhovor tematicky usměrňuje a zajišťuje jeho plynulé pokračování. Jazyková charakteristika textu je určena hlavně tím, že nejde o rozhovor v soukromém prostředí, je však často z velké části realizován obecnou češtinou, se všemi jejími typickými znaky. Výskyt spisovných prvků zřejmě souvisí s tematikou jednotlivých částí rozhovoru a s tím, zda jde o původní, právě zformulované vyjádření, nebo o vyjádření reproduktivní.

Na začátku každého dílu přivítá moderátor jednak televizní diváky, jednak diváky ve studiu a představí porotu.

Záleží pak na něm samotném, do jaké míry se pozdrav snaží obměňovat z hlediska lexikálního, může ho změnit, či využít synonyma

apod. V následujících příkladech uvidíme, že moderátor soutěže Česko hledá SuperStar, Leoš Mareš, se snaží diváky po každé přivítat jinak.

Např.:

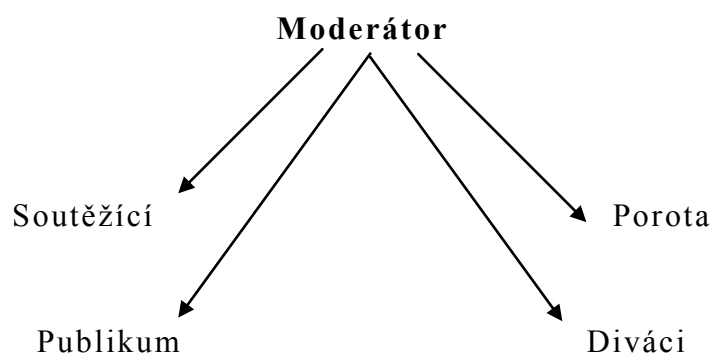
M⁴³: Vítejte, probíhá druhý finálový večer soutěže Česko hledá SuperStar

M: Dobrý večer, je první listopadová neděle roku 2006 a dnes vám zazpívá posledních osm finalistů, čtyři holky a čtyři kluci. No a když jsme u těch čísel, tak začíná třetí finálový večer třetí řady soutěže Česko hledá SuperStar.

M: Dámy a pánové, stále je tu velké finále třetího ročníku soutěže Česko hledá SuperStar. A bude to ještě velmi dlouhý večer, budete dnes sledovat souboj titánů.

M: Dobrý večer, naposledy ze sportovní haly, je tady poslední díl dlouhatánského románu s názvem Česko hledá SuperStar.

V těchto komunikačních situacích se moderátor obrací k televizním divákům, k divákům ve studiu, porotě i soutěžícím. Graficky to můžeme znázornit takto:

Jelikož je tento pořad vysílán komerční televizí (viz. kapitola TV Nova), je přímý přenos přerušován sérií reklam, před přerušením

---

⁴³ Seznam použitých zkratk: M - moderátor P- porotce S - soutěžící

moderátor naznačí, jak bude pokračovat další část pořadu. Po reklamě, s ohledem na možné nově přichozí diváky, moderátor stručně informuje, který pořad na stanici právě probíhá a v jaké je zhruba fázi. Všechny tyto složky (odhlášení, ohlášení) má moderátor většinou předem připravené.

Např.:

M: Vítejte, probíhá druhý finálový večer soutěže Česko hledá SuperStar. Dneska máme téma rockový balady. A tak nikoho nepřekvapí, že si naše finalisty do ruky vzali naši rockeři, myslím slavní.

M: Dobrý večer, dámy a pánové, televizní diváci, jak jsem před reklamou slíbil, bude píseň, kterou zazpívá naše osmička finalistů...

M: Aha, podívejte se, přátelé, jak jsou fanoušci Romana připraveni. Budete si ale muset chvílku počkat, po reklamě.

Další části pořadu bývají připravovány méně. Moderátor přímého přenosu musí z části improvizovat a pohotově reagovat, protože ne všechny odpovědi může předpokládat předem. Leoš Mareš se snaží více reagovat na repliky svých partnerů.

Např.:

M: Tak, co si myslíš o tom, co ti řek tady pan profesor Klezla?

S: Já nevím, děkuju, moc mě to potěšilo, to sem ani nečekala. Ale sama z toho mám dobrej pocit. Co ty? Líbilo se ti to?

M: No, mě ses moc líbila. Vážně. Ještě k tý reportáži, sis to někde přečetla vo tý lásce nebo to bylo z tebe?

S: No... ze mě, jasan. Ty s tím nesouhlasíš?

M: Ale jó, jen že to bylo takový rozumný, víš, na tebe.

U Leoše Mareše je časté používání vytýkání, které může někdy působit jako klišé.

Např.:

M: No, finalistí, sluší vám to, ale ještě to nemáte v kapse, to nejhorší vás ještě čeká, vid', Ondřeji?

P: Přesně tak. Dostat se sem, to byla hračka. Teď se přitvrdí.

M: Tak, finalistí, slyšíte to...

V pořadu Česko hledá SuperStar můžeme nalézt téměř všechny kontaktné prostředky. Olga Müllerová uvádí: „V celém množství kontaktných i kontaktně zaměřených prostředků lze vydělit ty, které se vyskytují výhradně v dialogu, dále ty, které se vyskytují v monologu nebo v replice dialogu, která nebývá monologického charakteru, a konečně univerzální kontaktné prostředky, které jsou charakteristické pro dialog i monolog. Je však třeba uvést, že všechny kontaktné prostředky bez rozlišení posilují dialogičnost jakéhokoli jazykového projevu.“⁴⁴

Verbální, paraverbální, kompoziční a také neverbální prostředky jsou charakteristické pro jednotlivé dialogické (i monologické) žánry mluvených projevů. Pomáhají při navazování i udržení rozhovoru. Tady jsou to zejména částice.

Např.:

S: No, já bych chtěl hlavně poděkovat divákům za hlasy, co nám poslali. No, a pak bych chtěl poděkovat naprosto všem tady, celému štábu, jo, tobě a celkově prostě všem.

*S: Já hrozně moc děkuju, všem, **fakt**. A pokusím se vás nezklamat, když už jste mě dostali tak daleko, **opravdu**.*

*M: No dobře, Zbyňku, tak já mám pro tebe takovou, v tomhle smyslu nepříjemnou zprávu, že do toho bahna budeš muset jít, **no** protože si postoupil do dalšího kola.*

*M: No, lepší je být ostrá než tupá, **fakt**.*

---

⁴⁴ Müllerová a kol, 2000, s. 43

Částice mohou být užity v různém smyslu. Pokud chce moderátor utvrdit partnera promluvy o svém zaujetí k dané věci, užije částici jako samostatnou repliku.

Např.:

S: ...hodně jsem se snažil. Moc mi na tom záleželo.

*M: **Ano?** To taky bylo vidět, vidíte?*

Také se díky nim může dovolávat jakéhosi souhlasu, utvrzení se v názoru druhého mluvčího. Tehdy stojí částice na konci repliky.

Např.:

*P: ... to je ta známá písnička, hitovka, víš co myslím, **ne?***

M: Jo, jo, vim.

Chce-li mluvčí (moderátor) naznačit partnerovi, že ho vnímá a naslouchá mu, často spontánně používá částice ano, aha, či zvuk „hm“ v dialogu a vyslovuje je zároveň s partnerovou promluvou.

Např.:

S: Muzika mě baví a chtěl bych bejt zpěvák. Chtěl bych se tomu věnovat, určitě.

*M: **Hm, hm...**jo.*

*P: Závěrečný tón byl teda místama magnificentní. Víš co to znamená?
No, dobrý to bylo.*

*M: **Jo, jo.***

Zvýšeného napětí dosáhne moderátor tehdy, použije-li věty s gradací. Vzestupná gradace se vyjadřuje spojkovými výrazy: nejen/ale, ne snad pouze/ale dokonce...

Např:

M: Takže nejen, že teďka se dovíme, kdo vypad, ale porota určí toho, kdo dostane divokou kartu.

Pro mluvenou monologickou řeč, jíž se moderátor obrací přímo k publiku, jsou charakteristické konstrukce uváděné slovy: jak víte, víme, je vám známo...

Např:

M: Jak víte, hlasování bylo velmi vyrovnané. Procentuální výsledek je 53 a 47 procent. Což, uznáte sami, v žádném případě není jednoznačné vítězství, což je dobrá zpráva pro toho druhého.

M: Je vám známo, že se dnes bude vyřazovat, jenom abyste věděli, jsme přesně ve fázi soutěže, kdy nám zbylo posledních šest finalistů.

V pořadu Česko hledá SuperStar je velmi časté užívání zdrobnělin, cílem je zřejmě dosažení větší uvolněnosti soutěžících. Snaha o to, aby se cítili příjemně, a tak i působili lépe na diváky.

Např:

*P: A já to říkám pořád zas a znova, mně se líbí **Tereška** Naidekrová. A když ji Ilona občas dusí, já z ní mívám **kůžičku** husí.*

*M: To bylo skvělý. Byly tam nepatrný dvě **místečka**, se kterými jsi si ale poradil dobře. To je hrozná kláda mezi námi.*

*P: Divá Bára je **miláček** davů, za její výkon bych vsadil svoji hlavu, má ji rád každý, **babička i dědeček**, protože když zpívá, je jak vánoční **stromček**.*

Kromě monologických kontaktních prostředků existují i prostředky dialogické. V pořadu Česko hledá SuperStar je to především zdvořilostní formule, zájmeno vy a druhá osoba plurálu.

Na začátku pořadu či po reklamách navazuje moderátor kontakt s diváky pomocí zdvořilostních formulí, do kterých někdy začlení i oslovení.

Např.:

*M: **Vítám vás** a přeji hezký večer při sledování...*

*M: Dámy a pánové, **vítám vás**, začíná poslední hodina...*

Chce-li se moderátor více přiblížit divákům, užívá tzv. inkluzivní plurál, díky němuž zní jeho replika naléhavěji.

Např.:

*M: **Ted' se společně podíváme** na reportáž, ve které nám Zbyněk ukáže...*

*M: ... **poslechneme si** píseň Evy Pilarové...*

Pokud chce moderátor oslovit přímo diváky, použije zájmeno vy a 2. slovesnou osobu plurálu.

Např.:

*M: ...**ted' byste měli mít** dostatek času na napsání SMS...*

*M: Včera v rekapitulaci **sme vás** vyzývali, **abyste** nadále **hlasovali**...*

Existují i univerzální kontaktní prostředky. Většinou se objevují na začátku a konci výpovědi a nasvědčují jistou nepřipravenost rozhovoru, který pak působí více hovorově. Jsou to především částice víš, víte, no, ne, že.

Např.:

*P: **Víte**, já v této soutěži vždy hledám něco, **no**, co je ojedinělé, nezaměnitelné, co neslyšíme tak často. Pro mě ten nezaměnitelný, který tady chybí na naší scéně, je Zbyněk Drda.*

*P: **Víte**, ta barva toho hlasu se mi do té písničky hodila a ani sem u toho neusnul, takže dobrý.*

S: No, takže ,hmmm...

Často je obtížné rozeznat, jde-li o kontaktní prostředek ryze monologický, či dialogický. Některé typické prostředky se objevují v monologu a naopak. Celkově jsou ale rysem jakési nepřipravenosti. Projev činí více hovorový a neformální. Jejich prostřednictvím se moderátor přibližuje divákům.

Mezi syntaktické prostředky, které moderátor Leoš Mareš užívá, patří vsuvky, dvojí nebo několikeré vyjádření jedné skutečnosti, opravy, narušení neutrálního slovosledu, emotivní výpovědi, elipsa, dodatečné připojování prvků výpovědi, hromadění větných konstrukcí, kontaminace, anakolut, opakování, konstrukce se zájmenem „on“. Konkrétními příklady těchto jevů se budeme podrobněji zabývat v kapitole Syntaktické jazykové prostředky.

Vztah otázka – odpověď je významnou složkou dialogu a jeho replik. Je na něm založen i dialog v mluvené publicistice. Někdy v něm dochází k různým odchýlkám.

Například při otázce zjišťovací, položené moderátorem, host (soutěžící) pouze nepotvrzuje platnost obsahu výpovědi, ale začne se k problému vyjadřovat podobně, jako kdyby odpovídal na otázku doplňovací. Někdy dochází i k opačnému případu, moderátor položí otázku doplňovací a host odpovídá na zjišťovací. Takové příklady najdeme i v pořadu Česko hledá SuperStar:

Např.:

M: ...Ondřeji, tak co nemoc, jak se ti daří?

S: Čoveče, nějak minulej tejden mě to na golfu ofouklo a nemůžu se z toho vyhrabat.

M: Takže budeš v tom dneska celej přímý přenos?

P: To sou dvě hodiny, to bych taky mohl bejt vařenej.

Moderátor se také může ptát nepřímou, např. formou věty oznamovací.

Např.:

M: SuperStar ale není zdaleka jediná soutěž, která láká talenty...

S: Tak samozřejmě že není, vid', jedinej pořad...

V pořadech řešených formou rozhovorů se mohou vyskytovat účastníci s různou úrovní jazykové kultury a s různými slohovými předpoklady. V daném pořadu je nutné sjednotit různé úrovně jazykových projevů, aby nedocházelo k disproporcím. Velkou roli tu hraje právě moderátor, který rozhovor vede. Musí vytvořit přátelskou atmosféru a nalézt kontakt jak se svým partnerem v rozhovoru, tak s diváky. Zároveň musí klást jen aktuální otázky, vracet se k tomu, co doposud nebylo zodpovězeno, a volit jen jednoznačné odpovědi.

Moderátor by se měl vyhýbat používání nesrozumitelných či málo srozumitelných slov. Televizní divák nemá možnost zastavit se a přemýšlet, jako například čtenář novin.

5.1.2 Role poroty

V třetí řadě pořadu Česko hledá SuperStar zasedla tříčlenná porota – pěvecký pedagog Konzervatoře Jaroslava Ježka v Praze Eduard Klezla, zpěvačka populární hudby Ilona Czáková a zpěvák, hudební skladatel, novinář a moderátor Ondřej Hejma. Jejich úkolem bylo hodnocení předvedených výkonů finalistů, mimo to měli hlavní slovo při výběrech soutěžících na konkurzech.

Přístup při hodnocení, i když na jedné straně založený na rutíně a profesionalitě, musel být individualizovaný. Charakter projevů byl zpočátku spíše věcný, formální, někdy vzrušený, později více kolegiální a neformální. Jejich jednotlivé vstupy byly relativně krátké, ale obsahově i formulačně zajímavé.

Např.:

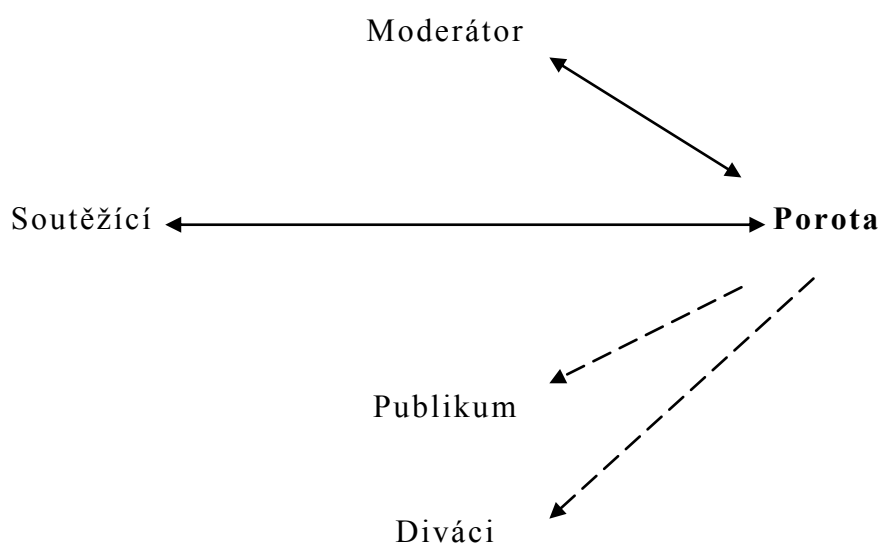
O. H.⁴⁵ : Pirátskej šátek, oči jako laň, když začne zpívat, je jak pekelná saň. Tenhle chlapec jménem Spilka David, doufám, že nás bude ještě dlouho bavit.

O. H. : Zbyněček Drda je povaha tvrdá a maminka na něj může být hrdá, když zpívá, je to jak andělů chór.

O. H. : Leona Černá není Lucie Bílá, i když ten hlas je veliká síla, tohleto country já celkem беру a doufám, že tenhle klobouk nikdy nesežeru.

Četný výskyt těchto humorných, vtipných i ironických vyjádření byl důležitým atributem jejich konverzace, součástí této dimenze byl přirozeně na mnoha místech smích přítomných diváků, ten však často způsobil, že se verbální komunikace ze strany poroty stala nezřetelnou a neúplnou, v promluvách vznikaly pauzy. Pokud diváci nesouhlasili s hodnocením poroty, mohli to dát najevo hlasitými reakcemi.

Porota komunikovala mezi sebou navzájem, se soutěžícím i s moderátorem. Nepřímo se obracela i k publiku a divákům. Graficky to můžeme znázornit takto:

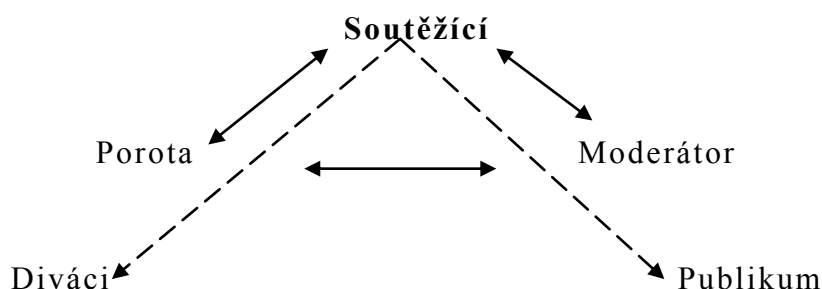
---

⁴⁵ Ondřej Hejma

5.1.3 Role soutěžících

Úkolem soutěžících je v každém kole zazpívat píseň, která je adresována porotě, publiku a divákům. Následné hodnocení poroty mohou interpreti společně s moderátorem okomentovat. Graficky tuto situaci můžeme zobrazit takto:

U komunikační role a sociálního chování účastníků soutěže se zastavíme jen stručně. Počáteční promluvy soutěžících, ve kterých se pokoušeli poprvé formulovat myšlenky, subjektivní názory a popsat své pocity, byly takřka výhradně nespisovné. Důležité byly i faktory ovlivňující situaci a jejich vyjadřování, jako je vzdělání, zaměstnání, momentální psychický stav a vyjadřovací zvyklosti.

Soutěžící jednali většinou bez afektovanosti, snahy o show nebo projevů exhibicionismu. Na útočné, provokativní, někdy choulostivé otázky moderátora či poroty reagovali vesměs klidně. Určité hroty a střety v rozhovorech byly do značné míry kompenzovány smyslem všech účastníků pro humor a vtip, který se v jejich replikách často projevoval. Ve svém projevu inklinovali spíše k prostředkům nespisovným, spatřujeme to v častých „vycpávkových“ výrazech (teda, prostě, vlastně, jako), dále ve frekvenci ukazovacích zájmen (tu soutěž, ten soutěžící) a konečně v poněkud místy nedbalé výslovnosti (sme, sem,

sou, de, přídou, myslim, kerá aj.). Tato trochu nedbalá výslovnost souvisí s rychlým tempem řeči hosta, která kontrastuje se zřetelnou artikulací moderátora.

6 ANALÝZA

6.1 Morfologické prostředky

Pro zpracování praktické části diplomové práce Jazykové prostředky v televizních pořadech pro mládež jsme vycházeli z následující literatury Příruční mluvnice češtiny (1997), publikace M. Čejky Česká lexikologie a lexikografie, publikace O. Müllerové Mluvený text a jeho syntaktická výstavba (1994) a Mluvená čeština v autentických textech (1992).

V oblasti tvarosloví se moderátor, porotci i soutěžící pohybují zpravidla v rámci vrstvy spisovného jazyka, tvary mnoha výrazů však náleží spíše k vrstvě hovorové, nespisovné, nekodifikované.

Pro lepší přehlednost se budeme zaměřovat na členění jazykových prostředků ve výpovědích mluvčích soutěže Česko hledá SuperStar podle slovnědruhové klasifikace.

Podstatná jména především v instrumentálu plurálu mužských a ženských vzorů se velmi často vymykají kodifikaci.

Např.:

*„... jak vycházíte s **porotcema**, nejsou na vás moc přísní?“*

*„...s takovejma **písničkama**, jako byla tahle, tě budou fanoušci milovat...“*

*„...tak podivej, s **přátelema** možná ano, ale sem takovej výkon nepatří...“*

*„...s takovejma **zpěvačkama** se dá vystupovat všude...“*

*„...koukej s těma **nedostatkama** něco udělat, tohle do finále nepatří...“*

*„... potkali jsme se s tolika zajímavýma **lidma**...“*

Moderátor Leoš Mareš používal nespisovné tvary i v instrumentálu plurálu středního rodu.

Např.:

*„...jak jsem si hrál s **dětma** na písečku ...pak jsem si začal hrát s **autama** a jak to dopadlo?“*

Další chybný tvar použil moderátor v lokálu plurálu ženského vzoru *kost* či *růže*.

Např.:

*„... po bezesných **nocech** se soutěžící vypravili do divadla, kde předstoupili před porotu...“*

*„... o možných **šancech** na postup do dalšího kola přemýšleli jen optimisti...“*

Tvaroslovných chyb se moderátor i účastníci soutěže Česko hledá SuperStar dopustili také u **přídavných jmen**. Jedná se o nespisovné tvary vzoru *mladý*. Chyb se dopouštěli také v instrumentálu všech gramatických kategorií, kde se nesprávný tvar objevil nejen u přídavného jména, ale i u jména podstatného.

Např.:

*„... zpívali se **známejma interpretama**...“*

*„... s **mladýma holkama** se v tý tvý reportáži netrhly dveře...“*

*„... dneska máme téma **rockový** balady...“*

*„... důležitý je, že kromě těch chyb tam máš pasáže, který sou naprosto **špičkový**, vynikající, který já jsem u nás vůbec neslyšel...“*

*„... ne Terezo, bylo to velice **slušný**, ale teď ti něco řeknu, příští kolo vybírá písničky porota, takže já ti osobně slibuju, že ti vyberu **pořádněj nářez**...“*

*„... aha, takže o chození s **chytrejma klukama** nestojej...“*

*„... to uvidim, protože místo **starýho** Mareše by to taky mohl bejt **vařenej** Hejma, víš...“*

*„... to bylo **skvělý**. Byly tam **nepatrný** dvě místečka, se kterými jsi si ale poradil dobře. To je **neuvěřitelnej** výkon mezi námi...“*

V promluvách se vyskytují chybné tvary zájmen, např. v akuzativu singuláru osobního zájmena ona.

Např.:

*...už **ji** neposílejte hlasy, nevolejte, končím hlasování..., když **jí** vidíte na pódiu, ...máme pro **ní** malý darek, ...nemáme pro **ní** dobré zprávy, ... nemáte strach, že s **ni** nebudete trávit moc času..., ...kolik času jsi s **ni** strávil..., ...vidíte na **ní**, je nervózní..., ...hlasy **ji** můžete posílat na telefonní číslo...*

V instrumentálu osobních zájmen se vyskytují další odchylky od spisovné normy.

Např.:

*...s **váma** není žádná zábava..., ...do dalšího kola bych chtěl jít s **nima**..., ...takže jsem si s **váma** moc nepopovídal, ...s porotou i s **váma** se uvidíme už pozítří...*

Chybné tvary zájmen se objevily i u dativu a instrumentálu singuláru přivlastňovacích zájmen.

Např.:

*...s **tvojm** výkonem byla porota kupodivu spokojena, to je dnes večer poprvé..., ...**mojemu** hlasu...*

V případě **číslovek** se vyskytovaly nespisovné tvary při skloňování numerálií dva, oba. Dále účastníci soutěže chybovali u instrumentálního

tvary číslovky čtyři. Mnohdy je společně s nesprávným tvarem číslovky užit i chybný tvar substantiva.

Např.:

*...s **obouma písničkama** sis vedl dobře, ...s **obouma** soutěžícími...,
...se **čtyřma** soutěžícíma se potkáme již za týden...*

Mluvčí sledované televizní soutěže použili i některé substandardní tvary **sloves**. Jde většinou o slovesné tvary, které mají svůj původ v obecné češtině. Použit je jen kmen minulý.

Např.:

*...ted' si **poslechnem** písničku a pudem k porotě..., ...po reklamě
budem pokračovat..., ...s tím **nemaj** nic co dočinění, ...víc už jsem pro to
nemoh udělat, ...by to **moh** bejt vařenej Hejma..., tentokrát jsem to
nestih..., ...to **nemoh** slyšet..., pan Brichta mi moc **pomoh**, je to můj
vzor, ...**čet** sis vzkazy od fanynek, je jich plná vrátnice..., co myslíš,
poslechnem hlas Ondřeje Hejmy...*

V soutěži Česko hledá SuperStar jsme zaznamenali ojedinělé, ale přesto se vyskytující užití tzv. protetického “v”.

*...to se **dovopravdy** stalo..., **vopravdu**, ale **vopravdu** se snažte...*

Mluvčí nepoužívají substandardní tvary slov záměrně, objevují se především ve výpovědích předem nepřipravených, dále pak v reakcích na nově vzniklé situace, tedy v reakcích na repliky interpretů i porotců.

Jedním z charakteristických prvků mluvených projevů, zejména těch nepřipravených, bývá častější užívání partikulí, které hrají důležitou úlohu v členění dialogu a bývají často textovými konektory. Moderátor mnohdy začíná či prokládá svou řeč **preparativními částicemi**, které vyjadřují jeho postoj k výpovědi a jsou prostředkem citového zabarvení.

Např.:

*„**Tak**, pokud jste poslali někomu esemesku, třeba ho zachránila, třeba ho skutečně jaksi poslala hrobníkovi z lopaty...“*

*„**No ale** podívejte se, přátelé, jak jsou fanoušci Romana připraveni.“*

*„**Tak**, pro vás televizní diváky mám důležitou informaci, Bára měla narozeniny a odedneška už je to sedmnáctka.“*

Jiné částice mají v následujících výpovědích spíše nádech hovorové češtiny.

Např.:

*„Nebylo to špatné, **spíš** mě zajímá, co uděláte s těmi výškami...“*

*„Podle předvedeného výkonu bych vám **skoro** věřil, že jste nemocná...“*

*„Kdybych se měl bavit o jednotlivostech, které jsou **třeba** v zásadě sporné...“*

*„**Spíš** než na to, jak vypadáte, Aleši, se zaměřte na váš pěvecký výkon.“*

Částice, nesoucí výraznější emocionální zabarvení, hodnotíme rovněž jako hovorové; např. *moc, maximálně, strašlivě, kousek*. Jejich funkcí je vyjádření intenzity ve výpovědích.

Např.:

*„**Moc** jsem si přála dostat se až sem, takže když teď vypadnu, i tak budu spokojená, splnila jsem jsi svůj sen.“*

*„Myslel jsem, že se dostanu **maximálně** do té padesátky, na finálovou desítku jsem ani nepomyslel.“*

„Jo, jo, **strašlivě** jsem si to přála...“

„Asi to dneska vidím **kousek** jinak...“

Z morfologického hlediska je důležitý i výskyt hojně užívaných slov. V soutěži Česko hledá SuperStar se jedná o **zájmena**, především ukazovací pronomena *ten, ta, to, tento, tato*, se objevují v neadekvátní míře, a to hlavně v hovorové či nespisovné podobě.

Např.:

...**tahle** písnička, kterou jsi dozpíval..., ...Aleši, **tohle** myslíte vážně, **tento** výkon..., ...**tak tohle** je pecka..., ...s **touhle** slečnou zažijeme..., ...v **týhletý** době, ...s **takovejma** penězma..., ...**tohlencto** se nedá poslouchat, ...**támhleten** hlouček lidí..., ...**takovejhle** hlas..., ...**takováhle** finálová desítka..., ...s **takovýmhle** kožichem ti to, Ondřeji, sekne..., **tak s touhle** písní si to u mě prohrála, Soňo..., ...Martine, **tahle** píseň, přemýšlel jste o obsahu...

V případě tázacích zájmen najdeme několik hovorových variant k výrazům *kdo, co, čím*. Jedná se o tvary citově zbarvené.

Např.:

...Terezko, máš ty narozeniny, **čímpak** by ti porota udělala největší radost..., ...**copak, copak**, ani porota nemá slov..., ...**to není možný, čípak** to byl nápad, **takhle** nás potrápí..., **kterýpak** Mareš to asi mohl bejt...

Dále můžeme nalézt výskyt tvaroslovných dublet u přivlastňovacích zájmen. Delší varianty pociťujeme jako hovorovější, v soutěži převažují nad kratšími variantami, které považujeme za stylově vyšší.

Např.:

...**moje** písnička se mi líbí..., ...**má** píseň od Karla Svobody, ...**mí** kamarádi mě přišli podpořit, ...**moji** kamarádi se mnou byli

v Praze..., ...s **mou** postavou se nemusím bát..., ...s **mojí** povahou to nemá nic společného..., ...přihlásili jsme se s **mojí** sestrou..., s **mojí** dobrou náladou..., ...**mojí** favoritkou je Tereza..., ...doufám, že **můj** klobouk nesežeru..., ...to je odvaha, jít na konkurz s **mou** písní..., **mí** kolegové rozhodli...

V řeči moderátora i interpretů se objevuje častý výskyt **morfologických variant sloves**, jedná se o dublety první osoby singuláru a třetí osoby plurálu u přítomných tvarů.

Např.:

...**přeji** vám pěkný zbytek večera..., ...tak já ti **přeju**, Onřeji, ať ti to Leona nandá..., ...já jsem hráč, tak **hraju**, nevzdávám to..., ...diváci **píšou** dopisy, emaily a ptají se na ten tvůj šátek, tak jak to je..., diváci hlasují a **volaj**, co jim chceš vzkázat..., ...já **nehlasuju**, ale mám svého favorita..., ...já pana Brichtu **obdivuju**, je to můj vzor..., ...jak to tak **sleduju**, je to dost vyrovnaný..., ...**miluju** tenhle druh hudby, vyrůstal jsem na ni..., ...**hraju** na klavír a trochu na kytaru...,

Ve větší míře se jedná o výrazy neutrální, hlavně hovorové.

Pokud se zaměříme na **příslovce**, především adverbia času, zjišťujeme, že i zde se občas vyskytují hovorové varianty.

Např.:

...tak, a **ted'ka** se mrkneme na kandidáty hvězdné pěchoty..., ...**hnedka** jsem pochopil, že Ilonka naráží na mě..., ...**těd'kom** si nejsem jistej, ale myslím že to byl právě Aleš Burket, který..., ...**dneska** už si to nemyslím, ale tenkrát jsem to tak vnímal...

Moderátor Leoš Mareš, který zastává největší část mluveného slova v soutěži Česko hledá SuperStar, je zvyklý používat více hovorové tvary a v projevu pak často přechází do nespisovnosti. Řeč je dále ovlivněna připraveností či nepřipraveností moderátora a snahou působit „seriózně“ či naopak neoficiálně.

Celkově můžeme říci, že Leoš Mareš užíval poměrně velké množství hovorových tvarů jednotlivých slov, v projevu se objevila i pojmenování z morfologického hlediska nespisovná. Nejvíce však užíval výrazy neutrální a spisovné, na které jsme se v analýze nezaměřili.

6.2 Lexikální prostředky

Z lexikálního hlediska rozlišujeme lexikon spisovného jazyka a lexikon nespisovných výrazů různých jazykových útvarů. V rámci spisovného jazyka, vedle slov neutrálních, lze vyčlenit vrstvy slov, charakterizované různými druhy příznaků.

Výrazové prvky s jednotlivými příznaky můžeme dělit následovně⁴⁶:

1. vrstva slov podle slohových příznaků (slova hovorová, knižní, odborné názvy, termíny, publicizmy)
2. vrstva slov podle časových příznaků (archaismy, historismy, neologismy)
3. vrstva slov expresivních
4. vrstva slov cizího původu

Pojmenovávací jednotka může být jednovýznamová či mnohovýznamová (řadíme k ní typy přenesení významu jako metafora, metonymie, přirovnání atd.). Lexikální jednotka může být jednoslovná nebo víceslovná (např. pojmenování frazeologická).

Jazyk soutěže Česko hledá SuperStar je po lexikální stránce zajímavý a pestrý. Jednou z příčin je osobitý styl moderátora. Lexikální prostředky se také odvíjejí od charakteru sdělované skutečnosti. Je pro ně příznačná výrazná časová proměnlivost a dynamika, která souvisí s rozvojem celé společnosti a zákonitě s sebou přináší nové způsoby a prostředky vyjádření. Úkolem pořadu je získat diváky a zároveň je i udržet, což je důležité z hlediska komerčního. I z tohoto důvodu je pro řeč moderátora typické časté užívání expresivních výrazů, slangových a nespisovných slov a velké množství obrazných vyjádření, jejichž cílem je zvýraznění mluveného textu. Moderátor díky těmto prostředkům

---

⁴⁶ Detailnější členění lze najít v publikacích pojednávajících o lexikologii, např. Příruční mluvnice češtiny (1997). My jsme dále čerpali z publikace M. Čejky Česká lexikologie a lexikografie (1992).

vyjadřuje emoce a podporuje své subjektivní hodnocení tak, aby dosáhl kýženého efektu.

6.2.1 Obrazná vyjádření

Obrazná vyjádření jsou založena na využití konotovaných významů, na určitém způsobu přenesení myšlenky, vlastnosti, jevu a děje, na metaforičnosti. Vedle funkce sdělné obrazná pojmenování ožívují text a poutají divákovu pozornost. Projevu dodávají živost, naléhavost, zvyšují jeho přitažlivost. Samotné estetické působení zde zůstává spíše rysem přídatným. Z věcně-obsahového hlediska však mohou snižovat určitost sdělení a tím je ve své podstatě beletrizovat.

Nalezneme je ve všech složkách slovní zásoby – u prostředků spisovných i nespisovných, expresivních i neexpresivních, apelativ i některých proprií.

6.2.1.1 Metafora

Metaforická pojmenování vznikají přenášením významu slov na základě vnější podobnosti detonátů.

„Její podstatou je strukturování jedné oblasti jazyka podle struktury jiné oblasti jazyka.“⁴⁷

Např.:

*„...Davide, místy moc **tlačíš na pilu**, uber...“*

*„...**syrový a přímočarý projev**, bezva...“*

*„ ...spustil se **vodopád tónů**...“*

*„ ...**balancuješ na hraně**, postoupit, či nepostoupit...“*

*„ ...z **malého ošklivého káčátka se vyklubala labuť**...“*

*„ ...tvůj **nakřáplej hlas**, Davide, nemá chybu...“*

---

⁴⁷ Příruční mluvnice češtiny, 1997, s. 97.

- „ ...už je vidím, jak **hltají** každý tvůj **tón**... “
 „ ...ta **písnička mě úplně vykolejila**... “
 „ ...doufám, že tvůj **hlas dostane ještě více prostoru**... “
 „ ...**hlas hoří studeným ohněm**... “
 „ ...**roztočily se větrné mlýny Tereziných tónů**... “
 „ ...včera jsem se **přehraboval starýma deskama**... “
 „ ...už se **těším, až se namočíš do kaluže popu**... “

6.2.1.2 Metonymie

Metonymii chápeme jako významový posun na základě kontinuity.

„Vzniká přenesením pojmenování na skutečnost, která je s původní skutečností spjata nějakou prostorovou, časovou, kvalitativní, funkční, příčinnou a jinou souvislostí.“⁴⁸

Např.:

- „ ...není nic těžšího, než **zpívat Karla Gotta**... “
 „ ...na které **Pink Floyd** vzpomínáte nejraději? “
 „ ...byl jsi **na Madonně**? “
 „ ...podruhé bych **nešel na Madonnu ani zadarmo**... “
 „ ...Zbyňku, vždyť **zemi teď posedlo šílenství**, ty tvoje fanynky... “
 „ ...**co vám hraje v hlavě**? “
 „ ...měli by se **ukrýt pod rockovými křídly Davida**... “
 „ ...když jsem **I want to hold your hand** uslyšel v podání Romana... “

6.2.1.3 Personifikace

Personifikace je nepřímé pojmenování, druh metafory, která přenáší vlastnosti lidí na neživé předměty či abstraktní pojmy.

Např.:

⁴⁸ Příruční mluvnice češtiny, 1997, s. 98.

„ ...**porota má rozhodnout** o postupu pěti dalších soutěžících... “

„ ... a pokud jste poslali někomu **esemesku, třeba ho zachránila**... “

„ ...**esemesky a hlasy už rozhodly**... “

„ ...**tahle hravá, palčivá melodie potěšila mé uši, Terezko**... “

„ ...**Davide, dnes večer jste v této písni ukázal nesmírně zajímavou barvu hlasu, velice slušné osobité podání**... “

„ ... **teď přichází první dramatický okamžik, na který všichni jistě čekáte**... “

6.2.1.4 Přirovnání

Přirovnání je tropus, který se skládá ze základního slova či spojení, ke kterému se nějaká věc, pojem či jev přirovnává. Je to stylistický prvek sloužící k přirovnání jevů, které mají společný znak nebo vlastnost.

Např.:

„**Romane, musím vám říct, že pro mě jste zatím něco jako takový rokový nedonošený kojeneček**.“

„ ...**má ji rád každéj, babička i dědeček , protože když zpívá, je jak vánoční stromeček**.“

„ ...**pirátskej šátek, oči jako laň, když začne zpívat, je jak pekelná saň**... “

„ ... **když zpívá je to jak andělů chór, dneska ho pochválil i pan profesor**.“

„ ...**ze začátku byla taková trošku jako leklá ryba**.“

„ ...**ve slokách jsi mi připadala jako samice**... “

„ ...**Ondro, ten refrén, tak to bylo trošku jako mečení kůzlátek**... “

„ ...**to byl trošku takový medvídek na bruslích**... “

„ ...**trošku jako dítě, které si hraje na písečku s kyblíčkem**... “

„ ...**mně si připadal v tý sloce trochu jako slon v porcelánu**... “

„ ...pluješ za sklem nějakýho akvária, ty jsi jak mart'an...“
„ .. když začneš zpívat, tak se rozsvítíš jak vánoční stromeček.“
„ ...u Ondry ano, ten vypadá trošku jak pudl, ale vy ne...“
„ ...vypadáš jak Lomonosova univerzita...“

V uvedených příkladech obrazných vyjádření cítíme snahu o živější a emocionálnější jazykový projev. Některá z nich mají zesilující až expresivní charakter, což platí především pro vybraná přirovnání. Autoři (porotci) je použili k vyjádření svých pocitů a subjektivního hodnocení soutěžících.

6.2.2 Publicismy

Jsou podle Minářové⁴⁹ takové prostředky, které se sice jeví jako pevné a stabilní, ale s vývojem společenské situace se jejich aktuálnost a frekvence výrazně mění. Publicismy mohou být pojmenování jednoslovná (masmédium) či víceslovná.

Např.:

„melodie je vystavěna“, „česká rocková legenda“, „debutové album interpreta“, „ovládnout hudební scénu“, „nechat se unášet tóny“, „oslovit diváky“, „měnit se před očima“, „odstartovat turné“, „obsadit první místa českých hitparád“, „stát se hitem“, „získat své publikum“, „překonat počáteční nervozitu“

6.2.3 Frazeologické obraty

Podle Chloupeka⁵⁰ pronikají frazeologické obraty (frazémy) do publicistiky (i médií) jednak vlivem hovorových projevů, a jednak

---

⁴⁹ Minářová, 2003, s. 212.

⁵⁰ Chloupek, 1986.

díky frazeologii literární i hudební. Jsou to ustálená spojení slovních tvarů, která jsou v textech většinou způsobem výrazové aktualizace a v určité situaci se pociťují jako téměř automatizovaná.

K nejvíce užívaným frazeologickým obrátům, které se objevovaly ve zkoumaném pořadu, patřila následující slovní spojení.

Téměř všechny uvedené frazémy se vyskytují hlavně v mluvené podobě jazyka, z větší části je řadíme k prostředkům hovorovým, často nesou příznak expresivity.

Např.:

„ ...*dneska tady už hodně padlo o tom, že **to bude boj**...*“

„ ...*je na čase **sundat růžový brejle**, Aleši...*“

„ ...*už minule jsem ti **kladl na srdce**...*“

„ ...*zazpívala jsi to s **ledovým klidem**...*“

„ ...*lezlo mi to **krkem**...*“

„ ...*dostat se pod **kůži**...*“

„ ...*každý má svou **filozofii**...*“

„ ...*černého Petra dnes dostal*...“

Někteří moderátoři občas používají i módní, ustalující se výrazy, které odrážejí současné prvky v mezilidské komunikaci. Tato víceslovná pojmenování jsou mnohdy na hranici klišé. V pořadu Česko hledá SuperStar se takové výrazy objevují zřídka.

Např.:

„ ...*myslím si, že to **bude in**, ale možná se pletu a **bude to out**...*“

„ ...*dnes **je to o tom**, umět se prosadit...*“

Mezi často užívaná slovní spojení v oblasti soutěžních hudebních pořadů, kam můžeme zčásti pořad Česko hledá SuperStar řadit, patří i následující slovní obraty.

Např.:

„ ... *známe tedy pořadí, první bude zpívat...* “

„ ...*dnes večer nás opustí...* “

„ ...*dnes se rozloučíme...* “

„ ...*nejméně hlasů jste zaslali...* “

„ ...*hlasujte a rozhodněte...* “

„ ...*vaše hlasy rozhodly...* “

6.2.4 Slova cizího původu

Moderátor často volí slova cizího původu jako synonyma k výrazům českým, aby nebyl jeho projev stereotypní a jednotvárný, jindy se prostřednictvím těchto výrazů snaží o větší odbornost svého projevu.

Také moderátor Leoš Mareš tato slova ve svých výpovědích užíval.

Např.:

„ ...*desítka **interpretů** je nachystána v zákulisí...* “

„ ...*to nevím, Ondřeji, budeš na to mít dostatek **financí**?* “

„ ...*nebylo to špatné, ale mně se vybavil **originál**...* “

„ ...*od Černých je tu celá **family**...* “

„ ...*je to asi nějaká **epidemie**...* “

„ ...*tento známý **song** známe z originálu...* “

„ ...*porota už je **ready**...* “

V textu se také vyskytují hyperboly, metaforická adjektiva a expresivní výrazy. Záměrem jejich užití je upoutat diváka a sdělit bezprostřední pocity či silné dojmy z předvedeného hudebního výkonu.

S pomocí těchto jazykových prostředků není text strohý a nezajímavý, naopak vzbuzuje více diváckou pozornost. Někdy jsou ovšem taková patetická vyjádření přehnaně vzletného až slavnostního charakteru na samé hranici vkusu.

6.2.5 Hyperbola

Hyperbola (nadsázka) - druh tropu, v běžné řeči i jazykovém uměleckém literárním pojmenování, zveličující určitý rys nebo jeho vlastnost formou srovnání dvou jevů na základě společného příznaku, který je v jednom z nich obsažen v mnohem větší míře než ve druhém. Mluvčí užívají hyperboly ve vzrušeném citovém vztahu. Její určování se děje na základě znalosti reality či reálného světa a do určité míry při něm odstupujeme od formálního pohledu na text. Dochází zde k nadsázce, přehánění, a to směrem ke zveličení.

Hyperbolická vyjádření mají v divákovi navodit pocit dramatičnosti, u některých slov nebo spojení navíc prvek nadsázky doprovází obraznost. Např.:

„ ...to, co si předvedla, byla **bouře ničivých tónů**...“

„ ...utopit se ve **velkém močále**, kterému se říká showbusiness...“

„ ...na můj vkus to bylo až moc **napěchované**...“

„ ...ty jsi na nás **valila tóny pumpující energii**...“

„ ...**tisíce a tisíce** tvých obdivovatelek teď uronily slzu...“

„ ...poslední díl **dlouhatánského románu**...“

6.2.6 Metaforická adjektiva

V soutěži Česko hledá SuperStar jsme zaznamenali výskyt metaforických adjektiv. Některá z nich vyjadřují intenzitu (monumentální hlas, dramatický okamžik).

Např.:

„**jásavé melodie**“, „**barva hlasu**“, „**monumentální hlas**“, „**chytlavé tempo**“, „**éterický hlas**“, „**teatrální vystoupení**“, „**noblesní výkon**“, „**dramatický okamžik**“

6.2.7 Nespisovné a expresivní výrazy

Nespisovné a expresivní lexikální výrazy slouží k vyjadřování pragmatických významů. Jsou silně citově působící, zdůrazňují subjektivní stránku mluveného i psaného projevu. Jejich prostřednictvím se narušují jazykové i tematické konvence, jsou individualizačním znakem projevů autorů. V hovorové řeči slouží jako prostředek k vyjádření emocí, stále častěji však pronikají do všech druhů médií. Nevyhýbají se jim ani porotci, interpreti či moderátor soutěže Česko hledá SuperStar.

Např.:

„rockový nářez, nemělo to chybu“, „nakřáplý hlas“, „pekelná saň“, „za sebe ti chci říct, že jsi mě rozsekal“, „úplně mě to roztrhalo, paráda“, „trošku jsi ale zmastila to sólo“, „to je hrozná kláda mezi námi“, „teda to byl tlak, to byl mazec“, „Davidovskej sametovej chrapláček...“

„ ...jsem rád, že jsi to dokázal, je vidět, že nemusíš zpívat jen chrblákem...“

„ ... je to opravdu velká vypalovačka, takže na první pohled se může zdát, že si z toho vybruslila naprosto noblesně, ale to je právě proto, že je to taková pecka...“

„ ... já jsem ti na zkoušce, jak jsi dozpíval, řekl, že to byla šlupka...“

Expresivita v principu není vázána na spisovnost. Jak je patrné, příznačná pro jazykové prostředky evokující patos je silná metaforičnost a silná nadsázka, doprovázená často silnými výrazy, většinou slangovými.

Expresivní výrazy pomáhají moderátorovi navodit uvolněnou atmosféru, ten je pak volí buď záměrně, s cílem zapůsobit na posluchače, anebo jimi i spontánně reaguje na výpovědi poroty či interpretů.

Celkový ráz rozhovoru, kde se objevují prvky s příznakem expresivity, je více hovorový, neoficiální a působí přátelsky.

6.2.7.1 Deminutiva

Významy slov modifikovány substantivním příznakem menšího rozměru (deminucí) se ve sledovaném pořadu vyskytují poměrně často.

Např.:

„ ...o **kousíček** byl prostě lepší... “

„ ...otevřete **očka**, Soni, vy jste se do toho tak ponořila... “

„ ...Davide, podívej se, nám tady v porotě **trošinku** vrtá hlavou ... já se přiznám, že mě **trošinku** zamrzelo to... “

„ ...já z ní mívám **kůžičku** husí... “

„ ...byly tam nepatrný dvě **místečka**, se kterými jsi si ale poradil dobře... “

„ Divá Bára je miláček davů, za její výkon bych vsadil svoji hlavu, má ji rád každý, **babička** i **dědeček**, protože když zpívá, je jak vánoční **stromček**. “

„ ...Zbyněček Drda je povaha tvrdá a **maminka** na něj může být hrdá... “

„ ...Ondro, ten refrén, tak to bylo trošku jak mečení **kůzlátek**... “

„ ...to byl **trošku** takový **medvídek** na bruslích ...**trošku** jako dítě, které si hraje na **písečku** s **kyblíčkem**... “

Na uvedených příkladech si můžeme všimnout, že v promluvách moderátora a porotců najdeme i **hypokoristika** – domácí obměny jmen vlastních⁵¹ nebo obecně příbuzenských.

Např.:

„ ...i když ji **Ilonka** občas dusí... “

„ ...**Terezko**, já bych vám chtěl říci... “

„ ...vždycky když se hádá ta naše porota, je to proto že zpíval **Románek Lasota**... “

„ ...**Leonko**, váš hlas se velice hezky poslouchá... “

---

⁵¹ Vlastní jména (nomina propria) jsou označeními individuálních objektů a slouží k tomu, aby bylo možno speciálním jazykovým pojmenováním tato individua členit v rámci třídy objektů s danými společenskými vlastnostmi (Čejka, 1992, s. 17).

„ ...**Zbynd'o**, mně je velice líto vašich fanynek, ony tady absolutně nemohly slyšet, jak zpíváte...“

„ ...**má tady celou rodinu, maminku, tatínka...**“

6.2.7.2 Augmentativa

Augmentativa jsou slova zveličeného významu. V soutěži Česko hledá SuperStar se objevují jen ojediněle.

Např.:

„ ...**to je ale babizna**“, „...**vidíš, teď jsi zaznamenala velikánský ohlas...**“, „...**ty jsi správný chlapisko z Moravy...**“

Lexikální prostředky jsou významnou součástí všech promluv sledované soutěže. Najdeme zde slova či slovní spojení expresivní, zhrubělá i knižní, obrazná vyjádření i nespisovné výrazy. Mísí se zde výrazy z různých stylových rovin, čímž dochází ke kontrastu a upoutání pozornosti diváků, vzbuzuje se jimi dojem důvěrnosti a dojem známého.

6.3 Syntaktické prostředky

Obecně platí, že složitost vyjádření roste s délkou větných celků, délkou jednotlivých vět, počtem vedlejších vět v souvětí, počtem vět vložených a jejich rozsahem.

Syntax je vědní disciplína, která se zabývá větou a výpovědí; systémem tvoření vět, jejich funkčním využitím v procesu komunikace, pořadím slov ve výpovědi apod. Mluvená i psaná čeština má své náležitosti, prvky, které jsou pro jednu či druhou oblast specifické.

Jednotlivé výpovědi moderátora sledované televizní soutěže nesou určité příznaky hovorovosti, nacházíme v nich výrazové prostředky s hovorovou charakteristikou. Ty jsou určeny primárně pro mluvený jazyk a jejich nejběžnější uplatnění je v konverzaci. Naznačují sepětí výpovědi s komunikační situací a také kontakt moderátora se soutěžícími či porotci.

Především v dialogických pořadech se objevuje **elipsa**. Je to velmi častý syntaktický jev typický pro mluvenou podobu češtiny, ve srovnání se syntakticky úplnou větou je to útvar neúplný.

Při užití elipsy je zřejmé, že se účastníci rozhovoru orientují v tématu a znají komunikační situaci. Ve výpovědi se vypouštějí příslušné členy, které jsou v jistém smyslu nadbytečné, některé pozice se neobsazují, vše je úzce vázáno na specifický kontext. Absence členu znamená posun spíše stylistický než sémantický.

Např.:

„Aleši, ty jsi chtěl být vždycky zpěvákem?“ „Jo, chtěl /jsem být vždycky zpěvákem/.“

„Už po dvaadvacáté /hodině/ budeme vědět, kdo je třetí českou SuperStar, /bude to/ David Spilka nebo/to bude/ Zbyněk Drda.“

„Já /jsem/ čekal, že si Ondřej dneska na sebe zase vezme ten luxusní kožich a on je bez /toho luxusního kožichu/.“

„Dnes vás zdravím ze zákulisí /pořadu Česko hledá / SuperStar.

„Ondřeji, máš prosím tě nachystaný ten klobouk?“ „Mám /nachystaný klobouk/.

„Jeden z těchto deseti lidí se stane /třetí českou/ Superstar, ale kdo /se stane třetí českou SuperStar/?“

O elipse můžeme obecně říci, že se v ní vypouštějí ty členy, které nejsou z informačního hlediska nutné, pokud by byla užívána plná forma výpovědi, byl by rozhovor pomalý a ne zcela přirozený. Mnohdy se však stává, že se eliminují členy, které by například s ohledem na valenci slova chybět neměly.

Dalšími výrazovými prostředky hovorové charakteristiky jsou **modální částice a větná adverbia**⁵². Tyto prvky, typické pro mluvený jazyk, se v řeči moderátora i ostatních účastníků soutěže vyskytují poměrně často. Jejich prostřednictvím mohou vyjádřit svůj emocionální postoj či komentovat větu. Větná adverbia a modální částice také pomáhají spoluvytvářet tzv. komunikační formy, jimiž se signalizují komunikační funkce.

Např.:

...je mi to velice líto, **prostě** mě jste dnes večer nepřesvědčil...,
...mě spíš **tak** zajímá, jak to tentokrát vidí pan profesor..., ...zatím můžeš **klidně** sedět, stoupnout si sem půjde Bára..., ...je to Tereza, **bohužel**,
pojď za mnou..., ...nakonec jsi to přece jen moc **pěkně** zazpíval...,
...proč to tak **vlastně** dopadlo, Ilono..., to já si tě **jen** tak zkouším...,
...**tak** se podívej, my jsme to **vlastně** neplánovali, tady Ondřej si to na tebe **vlastně** vymyslel..., ...to jsem **ale** nečekala, že vypadne Bára a já puđu dál...

⁵² Příruční mluvnice češtiny, 1997, s. 436.

V soutěži jsme také zaznamenali výskyt **vsuvek**, díky kterým může mluvčí projev více členit a promýšlet další průběh svého jazykového vyjádření.

Např.:

*...Romane, **nemějte mi to za zlé**, ale pokud někdo zpívá tak falešně jako vy..., ...dnes máme téma rockové balady, ...Aleši, **řekněme si to na rovinu**, tohle možná stačilo na skřivánka roku, ale..., ...tak to se Ondřeji, **řekl bych**, hned jen tak nevidí..., ...já bych především chtěl říct, **to fakt nekecám**, že včerejší večer byl jeden z nejlepších...*

V promluvách občas dochází ke vzniku nových vazeb u sloves, jde o proces křížení vazeb nazývaný **kontaminace**.

Např.:

...ty jsi v reportáži zmínil Madonnu (ty jsi se v reportáži zmínil o Madonně)

Dále u mluvčích dochází k opakování jednotlivých výrazů či syntaktických konstrukcí. Důvodem bývá většinou snaha získat více času pro konečnou formulaci výpovědi.

Např.:

*...máme všichni velkou **radost, radost**, že jsme tady pod střechou..., ...**nevím, nevím**, co bych dělal v takové situaci..., **jak myslíš**, že to dopadne, **jak myslíš**, že hlasovali diváci..., ...**reaguj**, máš prostor, **reaguj** na porotu, na to, co ti řekli...*

V pořadu se objevuje i **vytýkání**, jehož cílem je předsouvaný výraz zdůraznit.

Např.:

...SuperStar – to není jen pěkný hlas a vzhled, ale především charisma toho člověka..., ...nadšení, radost – to bylo to, co jsem cítil...

Výpovědi účastníků soutěže Česko hledá SuperStar nesou emotivní náboj, kterým je narušena neutrální stavba věty. Často tak při promluvě předem nepřipravené či při spontánní reakci dochází k **hromadění větných konstrukcí**. Jde o volné řazení myšlenek za sebou.

Např.:

„ ... tak, máme všichni velkou radost, radost, že jsme tady pod střechou, protože venku není hezké počasí, ano, venku není hezké počasí. Skutečně, začal nový měsíc, měsíc listopad, ale já chci vyjádřit vlastní přesvědčení, že dneska nikdo z našich soutěžících nepadne, protože všichni si připravili skvělou písničku...“

„ ... ano, ano, Romane, pravděpodobně budeš velkým romantikem, láska voníš deštěm, vid', ale taky pravděpodobně budeš velkým erotomanem, jako že miss mokrá tričko, co jsem slyšela z té reportáže, já se budu do kolečka opakovat, protože opakování je matka moudrosti...“

V promluvách jsme zaznamenali výskyt **aposiopese** – náhlé přerušení výpovědi po citovém vzrušení mluvčího. Užívá se často pro větší dramatickosti projevu, nebo nutí k dalšímu zamyšlení. Nejčastěji se vyskytovala v projevech soutěžících, jejichž projev často přerušovala porota.

Např.:

„Zpívám, protože...“, „Chtěl jsem...“, „Učil jsem se to, ale...“, „Řekl bych, že...“, „Já si nemyslím, že to bylo falešný, protože...“

V pořadu se objevuje i **parcelace**, záměrné osamostatnění či zvýraznění části výpovědi.

Např.:

„ ...zpíval jsem v koupelně. Nějakou písničku...“

„ ...je to ve hvězdách. Nebo na porotě.“

„ ...určitě bych zpíval. Kdybych znal text...“

„ ...asi si zase vymýšlí. Nějakej rým na Terezu...“

Ze syntaktického hlediska nacházíme ve výpovědích účastníků pořadu Česko hledá SuperStar téměř všechny prvky typické pro mluvenou podobu jazyka. Syntaktických chyb, narušení koherence výpovědi, se mluvčí dopouštějí především v nepřipravených projevech. Jazyk, který moderátor volí, je závislý na mnoha faktorech – cílová skupina posluchačů, typ hosta i jeho vztah k němu.

ZÁVĚR

Masmédia a jejich vliv na člověka a na celou společnost jsou předmětem zájmu odborníků z nejrůznějších vědních oborů, a to již po mnoho let. Byť jejich názory na mediální problematiku jsou často velmi různorodé, a měnící se v čase, v současnosti se naprostá většina z nich shoduje na tom, že masmédia hrají v každodenním životě člověka významnou roli. Jednou z rozhodujících příčin tohoto stavu je nepochybně kvantitativní nárůst mediální nabídky, tj. masové rozšíření televize a rádia, v posledním období i počítačů, mobilních telefonů a internetu, do domácností. Dnešní děti a mládež jsou tak vlivu médií vystaveny více než kdy předtím a tráví sledováním u jednotlivých masmédií, zejména u televize, velkou část svého volného času.

Toto byl také jeden z důvodů, proč jsme zvolili téma diplomové práce Jazykové prostředky v televizních pořadech pro mládež. Práce je zaměřena na analýzu slovní zásoby a jazykových prostředků hudebního pořadu Česko hledá SuperStar, který byl vysílán v průběhu roku 2006 a 2007 na televizní stanici NOVA. Dalším cílem práce bylo popsat komunikační situace, v nichž se účastníci pořadu vyskytovali, pojmenovat a klasifikovat užití jazykové prostředky.

V první části diplomové práce uvádíme postoje a názory lingvistů k současnému stavu českého jazyka, dále se obecně zamýšlíme nad významem médií v dnešní společnosti, poukazujeme na jejich hlavní úkoly a funkce. Podrobněji se zabýváme strukturou televizního dialogu s důrazem na pořad Česko hledá SuperStar, ve kterém analyzujeme roli moderátora, poroty a soutěžících. Analýza konkrétních komunikačních situací je předmětem praktické části diplomové práce. Vyskytující se jazykové prostředky jsme poté klasifikovali podle jednotlivých rovin jazykového systému češtiny.

Při studii gramatických prostředků, zejména morfologických, bylo zjištěno, že moderátor pořadu při volbě tvarů jednotlivých slov podléhá v některých směrech svým zvyklostem z běžné komunikace. Zejména pak v nepřipravených částech svého projevu, při spontánní reakci na výpověď soutěžícího či porotce. Objevují se tak varianty spisovné hovorové, ale i nespisovné. Mluvčí sledovaného pořadu se často nacházejí na rozmezí výrazů kodifikovaných a nekodifikovaných.

Z hlediska lexikální roviny je rozsah analyzovaných výrazů v rozmezí osy spisovnosti – nespisovnosti nejširší. Moderátor volí většinou prostředky spisovného jazyka, užije i výraz nespisovný, velmi často se však pohybuje na rozhraní spisovnosti a nespisovnosti. V rámci spisovnosti jsou užití lexémy většinou hovorové. Čistě nespisovné výrazy se objevují především, když mluvčí spontánně reaguje, je ovlivněn způsobem vyjadřování svého hosta a chce se, vědomě či nevědomě, přizpůsobit úrovni jeho projevu.

Předmětem zkoumání byly mluvené komunikáty, nikoli psané, a tak bylo hlavním záměrem v oblasti syntaxe sledovat typické rysy mluvnosti v projevech moderátora, soutěžících i porotců vystupujících ve výše uvedeném pořadu. Analýzou bylo zjištěno, že se v jejich výpovědích objevují poměrně často, zejména pak v předem nepřipravených částech projevu. Tato větná uspořádání měla emotivní podtext, vyjadřující postoj mluvčího k dané situaci, proto byla spjata se spontánními reakcemi mluvčích. Analýza pak prokázala, že neutrální stavba vět náleží spíše do výpovědí promyšlených a připravených, u dialogu tedy do oblasti fáze tzv. úvodní a závěrečné.

Obecně lze konstatovat, že v projevech připravených se objevují jazykové prostředky spisovné a hovorové. Nespisovné výrazy najdeme především ve výpovědích nepřipravených. Je důležité zdůraznit, že celkový charakter mluveného projevu pořadu Česko hledá SuperStar závisí na osobnosti moderátora Leoše Mareše, na jeho jazykových

zvyklostech, zkušenostech, jazykovém vzdělání, na jeho komunikačním záměru, vzhledem k tomu, že zastával největší část mluveného slova.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

BACHMANNOVÁ, J. *Encyklopedický slovník češtiny*. 1. vyd. Praha : Nakladatelství lidové noviny, 2002. ISBN 80-7106-484-X.

BARTOŠEK, J. *Kultura a technika mluvené řeči*. 1. vyd. Zlín : Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, 2003. ISBN 80-7318-150-9.

BARTOŠEK, J. *Kultura manažerské komunikace*. 2. vyd. Zlín : Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, 2001. ISBN 80-238-6523-4.

BARTOŠEK, J. *Úvod do studia žurnalistiky*. 2. vyd. Olomouc : Univerzita Palackého, 2001. ISBN 80-244-0235-1.

BOZDĚCH, V. *O jazyce rozhlasu a televize*. 1. vyd. Praha : SPN, 1982.

BURTON, G. – JIRÁK, J. *Úvod do studia médií*. 1.vyd. Brno : Barrister&Principal, 2001. ISBN 80- 85947-67-6.

ČECHOVÁ, M a kol. *Současná česká stylistika*. 1. vyd. Praha : ISV nakladatelství, 1997. ISBN 80-85866-21-8.

ČEJKA, M. *Česká lexikologie a lexikografie*. 1. vyd. Brno : MU, 1992. ISBN 80-210-0393.

ČMEJRKOVÁ, S. Spisovnost a nespisovnost v rozhlasovém vysílání. In: ŠRÁMEK, R. *Spisovnost a nespisovnost dnes*. 1. vyd. Brno : PdF MU Brno, 1996. ISBN 80-210-1304-4.

ČMEJRKOVÁ, S. – HOFFMANNOVÁ, J. *Jazyk, média a politika*. 1. vyd. Praha : Academia, 2003. ISBN 80-200-1034-3.

DANEŠ, F. Současná jazyková situace. In: DANEŠ, F. *Český jazyk na přelomu tisíciletí*. 1. vyd. Praha : Academia, 1997. ISBN 80-200-0617-6.

DeFLEUR, M. – BALLOVÁ-ROKEACHOVÁ, S. J. *Teorie masové komunikace*. 1. vyd. Praha : Univerzita Karlova, 1996. ISBN 80-7184-09-8.

FORMAN, Z. *Výrazové prostředky filmu a televize*. 1. vyd. Praha : SPN, 1970.

GREPL, M. a kol. *Příruční mluvnice češtiny*. 2. vyd. Praha : Nakladatelství Lidové noviny, 1997. ISBN 80-7106-134-4.

CHLOUPEK, J. Diferenciace a stratifikace národního jazyka. In: ČECHOVÁ, M. *Současná česká stylistika*. 1. vyd. Praha : ISV, 2003. ISBN 80-86642-00-3.

CHLOUPEK, J. *Dichotomie spisovnosti a nespisovnosti*. 1. vyd. Brno : Univerzita J.E. Purkyně, 1986.

JIRÁK, J. – KÖPPLOVÁ, B. *Media a společnost: stručný úvod do studia medií a mediální komunikace*. Praha : Portál, 2003. ISBN 80-7178-697-7.

KRČMOVÁ, M. Současná běžná mluva v českých zemích. In: DANEŠ, F. *Český jazyk na přelomu tisíciletí*. 1. vyd. Praha : Academia, 1997. ISBN 80-200-0617-6.

KUNCZIK, M. *Základy masové komunikace*. 1. vyd. Praha : Karolinum, 1995. ISBN 80-7184-134-X.

McQUAIL, D. *Úvod do teorie masové komunikace*. 1. vyd. Praha : Portál, 1999. ISBN 80-7178-200-9.

McLUHAN, M. *Jak rozumět médiím. Extenze člověka*. 1. vyd. Praha : Odeon, 1991. ISBN 80-207-0296-2.

MINÁŘOVÁ, E. Informativní a persvazivní funkce jako konstituující faktor projevu. In: ČECHOVÁ, M. a kol. *Současná česká stylistika*. 1. vyd. Praha : ISV nakladatelství, 2003. ISBN 80-86642-00-3.

MÜLLEROVÁ, O. Kontaktné prostředky v mluvených projevech. In: BOGOCZOVÁ, I. a kol. *Tváře češtiny*. 1. vyd. Ostrava : Ostravská univerzita, Filozofická fakulta, 2000. ISBN 80-7042-566-0.

MÜLLEROVÁ, O. a kol. *Mluvená čeština v autentických textech*. 1. vyd. Jihočany : HŠH, 1992. ISBN 80-85467-96-8.

MÜLLEROVÁ, O. *Mluvený text a jeho syntaktický výstavba*. 1. vyd. Praha : Academia, 1994. ISBN 80-200-0489-0.

MÜLLEROVÁ, O. *Problémy vedení dialogu v televizi*. Naše řeč 77. 1994, č.2, s. 73-84.

MÜLLEROVÁ, O. – HOFFMENNOVÁ, J. *Kapitoly o dialogu*. 1. vyd. Praha : Pansofia, 1994. ISBN 80-85804-29-8.

MURATOV, S. *Televizní dialog*. 1. vyd. Praha : Československá televize, 1985.

POSTMAN, N. *Ubavit se k smrti*. 1.vyd. Praha : Mladá fronta, 1999. ISBN 80-204-0747-2.

REIFOVÁ, I. a kol. *Slovník mediální komunikace*. 1. vyd. Praha : Portál, 2004. ISBN 80-7178-926-7.

ROZEHNAL, A. *Mediální právo*. 1. vyd. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2004. ISBN 80-86473-79-1.

ROŽÁNEK, F. *Fenomén Nova*. 1. vyd. Praha : Votobia, 2004. ISBN 80-7220-189-1.

SGALL, P. – HRONEK, J. *Čeština bez příkras*. 1. vyd. Praha : H&H, 1992. ISBN 80-85467-29-1.

SRPOVÁ, H. *O aktualizaci a automatizaci v současné psané publicistice*. 1. vyd. Ostrava : Ostravská univerzita, 1998. ISBN 80-7042-490-7.

STRASMAJER, V. *Historie televize v Československu*. 1. vyd. Praha : SPN, 1978.

SVETANOVÁ, S.V. *Televizní řeč*. 1.vyd. Praha : Československá televize. 1980.

ŠIMEK, D. – KUBÁTOVÁ, H. *Od abstraktu do závěrečné práce: jak psát (a možná i napsat) závěrečnou práci ve společenskovědních oborech*. 2. vyd. Olomouc : Univerzita Palackého v Olomouci, 2000. ISBN 80-244-0097-9.

ŠMÍD, M. *Média, internet, TV Nova a já*. 1. vyd. Praha : ISV nakladatelství, 2000. ISBN 80-85866-69-2.

ULIČNÝ, O. K pojetí spisovné češtiny jako funkčního jazyka. In: MINÁŘOVÁ, E. – ONDRÁŠKOVÁ, K. *Spisovnost a nespisovnost. Zdroje, proměny a perspektivy*. Brno : MU, 2004. ISBN 80-210-3568-4.

UNGR, V. *Úloha televize v rozvoji kultury*. 1. vyd. Praha : Ústav pro výzkum kultury, 1989.

VÁHALA, F. *Žurnalistika, jazyk a styl*. Praha : Svaz československých novinářů, 1966.

Všeobecná encyklopedie. 1. vyd. Praha : Diderot, 1998.

ANOTACE DIPLOMOVÉ PRÁCE

Název práce:	Jazykové prostředky v televizních pořadech pro mládež
Příjmení a jméno:	Dostálová Michaela
Katedra:	českého jazyka a literatury PdF UP Olomouc
Obor:	Český jazyk a rodinná výchova pro II. stupeň ZŠ
Vedoucí práce:	Mgr. Miloš Mlčoch, Ph.D.
Počet stran:	88
Počet příloh:	1
Počet titulů použité literatury:	42
Rok obhajoby:	2008
Klíčová slova:	Jazyk Média Komunikace Role moderátora, poroty a soutěživých Jazyková analýza

Resumé:

Diplomová práce se zabývá jazykovými prostředky televizní hudební soutěže Česko hledá SuperStar. První část je věnována obecné charakteristice současné češtiny, médií a televize. Dále je pojednáno o televizní řeči a teorii dialogu. Praktická část vychází z rozboru jazykového materiálu. Je zaměřena na jazykovou analýzu žánrů mluvené zábavní publicistiky a klasifikaci jazykových prostředků z hlediska spisovnosti a nespisovnosti a na rozbor prostředků roviny morfologické, lexikální a syntaktické.

Summary:

Thesis focuses on the language resources of the music game show called “Česko hledá SuperStar”. First part contains a general description of contemporary Czech, media and TV. Theory of a dialogue and comments on TV speech patterns follow. The practical part is based on an analysis of verbal material. It includes language analysis of genres of the entertainment journalism as well as a classification of language means in terms of standard and non-standard features from perspective of morphology, lexicology and syntax.

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1.:

Rozhovor s Ondřejem Brzobohatým

Má diplomová práce se zabývá jazykovými prostředky v televizních pořadech pro mládež, se zaměřením na pořad Česko hledá SuperStar. Ty jsi moderoval její první sérii.

Tato soutěž byla přejata ze zahraničí, zřejmě byl zčásti přejat i její model moderování. Chtěla bych se tě zeptat, jestli na tebe byly kladeny požadavky v tom smyslu, že jsi musel zhlédnout videonahrávky moderátorů tohoto pořadu?

No, to je pravda. Měli jsme k dispozici kazety, některé byly z Anglie, jiné z Itálie, myslím, ale nejsem si úplně jistý. A ještě z Ameriky jsme měli nějaké kazety. Tam nám ukazovali, jak to celé probíhá, hlavně abychom viděli, jak to vypadá, celá ta soutěž, kam i my se dostaneme, jakým způsobem to bude celé pojaté a koncipované a jak budou vypadat dekorace a tak. Bohužel se to trochu víc lišilo od té americké verze.

Tobě samotnému tento způsob moderování vyhovoval?

Mně ze začátku nevyhovoval, protože jsem byl jak malé dítě, vpuštěné do velkého rozbourěného moře, které ještě ani neumělo plavat, a já jsem se vlastně učil za běhu, ale neutopil jsem se. Zvládl jsem to.

Bylo pro tebe v něčem těžší komunikovat s neprofesionály? Když ty už potažmo profesionál jsi?

No, to je právě ono, já jsem nevystudoval žádnou bohemistiku. Co se týče jazyka, tak akorát jsem měl možná náskok před všemi těmi interprety v tom, že jsem hodně četl. A navíc, já jsem to takhle nevnímal, já jsem se

bavil především s lidmi, kteří měli strašnou trému. Tam to bylo takový, dost improvizace.

Auditorium, kterému byl pořad určen, byli především adolescenti.

Tak to pozor, to mělo zasáhnout všechny generace.

Ano, ale hlavně tento pořad sledovali mladí lidé.

No, ani ne, neřekl bych, já si myslím, že divácké spektrum bylo seskládáno z různých generací. Fakt si myslím, že ano, protože si o tom povídali úplně všude. Myslím si, že ta první řada zasáhla všechny generace.

Jednalo se o komerční pořad, měl jsi ze zákulisí pokyny, jaký jazyk používat? Spisovnou češtinu nebo mluvit hovorově?

Já si pamatuji, že tenkrát tam byl velký problém v tom, že Ladka Něrgešová nemluvila vůbec spisovně, až dokonce takovou přehnanou hovorovou češtinou, což vadilo šéfovi projektu, Pavlovi Zunovi. Tomu dost záleželo na tom, abychom mluvili spisovně.

Na moderování jste tedy byli dva. Do jaké míry jste se připravovali a do jaké míry to byla improvizace?

Kromě rozhovorů se soutěžícími a porotou jsme si všechno předem připravovali.

Uměla L. Něrgešová dobře reagovat na tvé repliky?

Já si myslím, že dokázala. Někdy to možná trochu přeískla, někdy to bylo trochu drzé.

Ve své diplomové práci rozebírám projev Leoše Mareše, který moderoval pořad sám. Vidíš v tom nějakou výhodu?

Myslím si, že to má určitou výhodu. Nemusíš se přizpůsobovat partnerovi.

Líbí se ti styl moderování Leoše Mareše?

Něco se mi líbilo, něco ne, protože je to příliš „jájistický“, jako že užívá příliš egocentrický humor, což já nemám rád. Něco shazovat, aby to bylo hlavně hrozně vtipný.

Jak moc jsi se připravoval kontakt s porotou? Protože reagovala na momentální výkon soutěžících.

Jelikož byly generálky, u kterých porota už byla, tak jsem mohl tušit, co někteří porotci budou odpovídat. Připravil jsem si třeba, jak na to budu reagovat.

Během soutěže jsi se určitě s porotou i soutěžícími sblížil, byla pak pro tebe komunikace s nimi snazší?

No byla, určitě, to víš že ano. Já jsem člověk založený především na vztazích. V neformálních situacích neumím být až tak přirozený.

Měl jsi nějakou moderátorskou průpravu?

Ne, ne, jen jsem cvičil takový ty zlomjazýčky.

A víš o nějakých kurzech, které probíhají?

Vůbec nevím o nějakých kurzech, vůbec. Ale vím, že probíhají, protože zprávaři na ně chodí.

Jak moc přemýšlíš o tom, co řekneš? O formulaci toho sdělení?

Snažím se přemýšlet tak, aby to nebyla blbost, ale ve chvíli, kdy člověku koluje v žilách adrenalin a takový ten respekt z toho, že to, co řekne, už tam bude, tak se to až tak úplně ovládat nedá.

Poslední otázka. Nelituješ toho, že jsi se moderování ujal?

Nelituju toho, je pravda, že mě to zaškatulkovalo, ale myslím si, že se mi to daří prolomit. Ale je pravda, že jsem absolutně netušil, jaký to bude mít dopad. Že pojedu metrem a tam na mě budou křičet v metru lidi SuperStar.

Kdybych věděl, jaké to bude mít dopad, tak vlastně asi ne.

Ale ta práce sama o sobě tě bavila?

Jo, to bylo supr, určitě to pro mě bylo obohacující, protože teď třeba vím, jak to tam funguje a jsem zase o něco chytřejší.

Já ti moc děkuji .....